МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Кваліфікаційна робота магістра

на тему «Висвітлення воєнних злочинів локальними та національними телеканалами»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0614-ж
спеціальності 061 «Журналістика»
(освітня програма «Журналістика»)
Сорвін В. В.
Керівник: к. соц. ком., доц.
Чабаненко М. В.
Рецензент: к. філол. н., доц.
Романюк Н. В.

Запоріжжя – 2025

ЗМІСТ

Реферат..... 3
Завдання..... 5
Вступ……. 7
Розділ 1. Кризовий стан журналістики під час війни та відповідь медіа на сучасні виклики……..……. 10
1.1 Зміни в українській медіасфері з початком повномасштабного вторгнення……..…….. 10
1.2 Етичні засади та журналістські стандарти у висвітленні війни: подача чутливої інформації…… 19
Розділ 2. Вплив повномасштабного вторгнення на роботу редакцій регіональних та національних медіа…….. 31
2.1 Досвід роботи воєнних кореспондентів з місць ворожих ударів та передової…….. 31
2.2 Українські воєнкори у матеріалах іноземних медіа…… 41
Розділ 3. Специфіка матеріалів про війну регіональних та національних телеканалів……... 51
3.1 Аналітичний зріз репортажів із місць ворожих атак на телеканалі «МТМ»……. 51
3.2 Аналітичний зріз репортажів національних телеканалів: порівняння із сюжетами «МТМ» за ключовим аспектами…… 62
Висновки…….. 73
Список використаних джерел…… 78
Додаток А. Ілюстративні матеріали……... 87
Декларація академічної доброчесності…….. 90

РЕФЕРАТ

Тема магістерської роботи: Висвітлення воєнних злочинів локальними та національними телеканалами

Обсяг основного тексту: 71 сторінка

Кількість використаних джерел: 71.

Мета дослідження – вивчення особливостей висвітлення воєнних злочинів українськими телевізійними медіа в умовах повномасштабної війни.

Мета роботи передбачає виконання певних **завдань:**

1) охарактеризувати сучасний стан воєнної журналістики в Україні;

2) розкрити жанрові та стилістичні особливості телевізійних матеріалів про воєнні злочини;

3) проаналізувати специфіку роботи журналіста в умовах небезпеки та етичні аспекти висвітлення воєнних тем;

4) порівняти підходи локальних і національних телеканалів до висвітлення воєнних злочинів;

5) оцінити ефективність телевізійних матеріалів у формуванні суспільної думки та міжнародного сприйняття України.

Об'єктом дослідження є телевізійні матеріали про воєнні злочини, які вийшли в етер національних мовників «1+1» і «МИ Україна», а також запорізького телеканалу «МТМ», протягом 2022-25 рр.

Предметом дослідження є жанрові, структурні, комунікативні та етичні характеристики щодо створення і подачі журналістських матеріалів про воєнні злочини національним та локальним телебаченням.

Отримані результати: У роботі проведено комплексний порівняльний аналіз висвітлення воєнних злочинів на локальному телеканалі «МТМ» та національних мовниках «1+1», «МИ Україна», що дозволило виявити жанрові, структурні, комунікативні та етичні особливості телевізійної подачі воєнної тематики. Досліджено специфіку репортажних форматів, рівень узагальнення інформації, роботу з візуальними матеріалами та героями-очевидцями, а також відмінності між локальним та загальнонаціональним медійним дискурсами.

Ключові слова: воєнна журналістика; телевізійні новини; воєнні злочини; сюжет; репортаж; локальні телеканали.

SUMMARY

The master's thesis investigates the characteristics of war-crime reporting in Ukrainian television media during the full-scale Russian invasion. The research focuses on TV materials produced by national broadcasters "1+1" and "My Ukraine", as well as the local Zaporizhzhia channel "MTM", aired between 2022 and 2025. The aim of the study is to examine the genre, structural, communicative and ethical features of creating and presenting journalistic materials about war crimes on national and local television.

The work analyses the current state of war journalism in Ukraine, highlighting the transformation of professional practices under high-risk conditions. Special attention is paid to ethical dilemmas related to the visualisation of violent consequences, the representation of eyewitnesses and victims, and the balance between public interest and the potential for retraumatisation. The study explores narrative strategies, levels of generalisation, the use of visual evidence (live broadcasting, emergency-service footage, user-generated videos), and the role of reporters in documenting attacks in real time.

The comparative analysis of national and local broadcasters shows that both levels of media consistently record Russian war crimes but differ in scale, communicative functions and framing. MTM's news materials perform a community-centred documenting function, emphasising proximity to affected residents and reflecting the everyday reality of war at the local level. National broadcasters, in turn, integrate local tragedies into wider national and international discourses, contextualising attacks within geopolitical, humanitarian and security dimensions.

The findings indicate that Ukrainian television coverage of war crimes fulfils informational, memorial and advocacy roles simultaneously. It contributes to public awareness, preserves evidence of atrocities, shapes collective resilience, and strengthens Ukraine's communicative position in the international arena.

Keywords: war journalism; television news; war crimes; plot; reportage; local TV channels.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: журналістики
Кафедра: журналістики
Рівень вищої освіти: магістр
Спеціальність: 061 журналістика
Освітня програма: журналістика

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«_____»_____2025 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА СТУДЕНТОВІ

Сорвіну Вадиму Віталійовичу

1.Тема роботи: «Висвітлення воєнних злочинів локальними та національними телеканалами» («Coverage of War Crimes by Local and National TV Channels»), керівник роботи: Чабаненко Мирослава Вікторівна к. соц. ком., доц., затверджені наказом ЗНУ від «12» березня 2025 року № 378-с.

2. Строк подання студентом роботи (проєкту): 5 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи – наукові праці дослідників: О. Бабенко, С. Горбенко, О. Гоцур, О. Добродум, О. Романюк, М. Рябчук та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) охарактеризувати сучасний стан воєнної журналістики в Україні; 2) розкрити жанрові та стилістичні особливості телевізійних матеріалів про воєнні злочини; 3) проаналізувати специфіку роботи журналіста в умовах небезпеки та етичні аспекти висвітлення воєнних тем; 4) порівняти підходи локальних і національних телеканалів до висвітлення воєнних злочинів; 5) оцінити ефективність телевізійних матеріалів у формуванні суспільної думки та міжнародного сприйняття України.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	доц. Чабаненко М. В.	20.09.2025	20.09.2025
Розділ 1	доц. Чабаненко М. В.	01.10.2025	01.10.2025
Розділ 2	доц. Чабаненко М. В.	18.10.2025	18.10.2025
Розділ 3	доц. Чабаненко М. В.	26.11.2025	26.11.2025
Висновки	доц. Чабаненко М. В.	26.11.2025	26.11.2025

6. Дата видачі завдання 30.07.2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Узгодити тему та скласти графік виконання роботи	25.02.2025	Виконано
2.	Визначити мету і завдання, написати вступ і зміст	29.08.2025	Виконано
3.	Підібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела	26.02.2025	Виконано
4.	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину	18.10.2025	Виконано
5.	Провести аналіз та написати практичну частину	26.11.2025	Виконано
6.	Пройти попередній захист на кафедрі	20.10.2025	Виконано
7.	Сформулювати висновки та оформити додатки	26.11.2025	Виконано
8.	Здати роботу на нормоконтроль та пройти рецензування	03.12.2025	Виконано

Студент _____В. В. Сорвін

Керівник роботи (проєкту) _____ М. В. Чабаненко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Н. В. Романюк

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Війна стала центральною темою сучасного українського медіапростору. Від перших днів повномасштабного вторгнення Російської Федерації перед українськими журналістами постали безпрецедентні виклики – необхідність працювати в умовах постійної небезпеки, оперативно передавати правдиву інформацію та зберігати етичні стандарти. Особливої ваги набула тема висвітлення воєнних злочинів, які вражають масштабами насильства і людського горя. Через журналістські матеріали українське суспільство та міжнародна спільнота дізнаються про злочини проти цивільного населення, руйнування інфраструктури, обстріли житлових кварталів, лікарень, шкіл тощо.

Телебачення, як найбільш емоційний і масовий канал комунікації, посідає провідне місце в цьому процесі. Завдяки візуальним засобам журналісти здатні показати масштаби трагедії, надати голос постраждалим, зафіксувати наслідки злочинів і донести до глядача доказову правду. При цьому телевізійні матеріали різних рівнів – локальних і національних телеканалів – суттєво різняться за підходами, жанрами, акцентами та стилем подачі.

Попри зростання кількості таких матеріалів, питання жанрових, етичних та комунікативних особливостей висвітлення воєнних злочинів залишається недостатньо дослідженим у науковій площині. Важливо з’ясувати, яким чином журналісти добирають теми, працюють із героями, формують структуру сюжету, які методи емоційного впливу чи візуальні рішення використовують для підсилення достовірності. Також важливо зрозуміти, які саме форми телевізійної подачі викликають найбільший суспільний резонанс, формують довіру аудиторії та впливають на міжнародне сприйняття війни.

Наукове значення теми полягає у вивченні сучасної української тележурналістики в умовах воєнного стану, у визначенні ролі журналістів як посередників між реальністю війни та суспільною свідомістю. Практичний аспект дослідження полягає у використанні власних репортажів автора з місць

обстрілів у Запоріжжі, створених для випусків новин «На часі» телеканалу МТМ, а також у порівнянні сюжетів локальних телеканалів із матеріалами всеукраїнських центральних ЗМІ, які теж висвітлюють воєнні злочини. Такий аналіз спрямований насамперед на те, щоб простежити спільні тенденції, відмінності та оцінити ефективність комунікаційних стратегій.

На сьогодні у вітчизняному медіазнавстві є дослідження, присвячені військовій журналістиці та інформаційній безпеці (роботи О. Цапок, Т. Чумак, К. Федотенко, Є. Соломіна, М. Рябчук), проте питання порівняльного аналізу локальних і національних телевізійних матеріалів про воєнні злочини поки не отримало належного висвітлення. Саме тому це дослідження є актуальним і становить як наукову, так і практичну цінність.

Метою дослідження є вивчення особливостей висвітлення воєнних злочинів українськими телевізійними медіа в умовах повномасштабної війни.

Відповідно до поставленої мети визначено такі основні *завдання*:

1) охарактеризувати сучасний стан воєнної журналістики в Україні;

2) розкрити жанрові та стилістичні особливості телевізійних матеріалів про воєнні злочини;

3) проаналізувати специфіку роботи журналіста в умовах небезпеки та етичні аспекти висвітлення воєнних тем;

4) порівняти підходи локальних і національних телеканалів до висвітлення воєнних злочинів;

5) оцінити ефективність телевізійних матеріалів у формуванні суспільної думки та міжнародного сприйняття України.

Об'єктом дослідження є телевізійні матеріали про воєнні злочини, які вийшли в етер національних мовників «1+1» і «МИ Україна», а також запорізького телеканалу «МТМ» протягом 2022-25 рр.

Предметом дослідження є жанрові, структурні, комунікативні та етичні характеристики щодо створення і подачі журналістських матеріалів про воєнні злочини національним та локальним телебаченням.

Теоретико-методологічною основою дослідження: теоретичні положення воєнної журналістики – О. Бабенко, С. Горбенко, О. Гоцур, О. Добродум, О. Романюк, М. Рябчук, О. Косюк, Ю. Ніколаєць, І. Пуцята, Б. Савицька; з практичних навичок роботи воєнних кореспондентів – А. Курінська, І. Моргун, О. Палікот, В. Троян, К. Фарбар, В. Шміт, Т. Ібрагімов, Д. Баркар.

Наукова новизна одержаних результатів:

Уперше здійснено комплексний порівняльний аналіз висвітлення воєнних злочинів у репортажах локального телеканалу «МТМ» та національних мовників «1+1», «МИ Україна» із урахуванням жанрових, структурних, комунікативних та етичних параметрів.

Удосокналено підходи до наукового осмислення специфіки воєнної журналістики на регіональному рівні,

Уточнено роль локальних телеканалів у формуванні суспільної пам'яті про воєнні злочини та в загальнонаціональному медійному дискурсі.

Методи дослідження: метод аналізу та синтезу, порівняльний метод, контент-аналіз.

Теоретичне і практичне значення дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи магістра можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів і спецкурсів із тележурналістики та воєнної журналістики, у практичній роботі редакцій, а також у створенні методичних матеріалів щодо висвітлення воєнних злочинів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатку. Загальний обсяг магістерської роботи становить 86 сторінок. Список використаної літератури містить 71 джерело.

РОЗДІЛ 1
КРИЗОВИЙ СТАН ЖУРНАЛІСТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ВІДПОВІДЬ МЕДІА НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

1.1 Зміни в українській медіасфері з початком повномасштабного вторгнення

Після початку повномасштабної війни український медіапростір зазнав відчутних трансформацій, які відобразилися як у формах подачі контенту, так і в організації роботи редакцій, але насамперед – у тематиці матеріалів.

Роль журналістики у період війни значно посилюється – вона стає одним із головних джерел офіційної інформації для суспільства, а від оперативності і точності подачі можуть залежати людські життя.

Медіасфера має критичне значення для поширення інформації, формування громадської думки, висвітлення військових злочинів і гуманітарних катастроф. При цьому журналісти зазнають значних ризиків для життя.

З початком повномасштабного вторгнення українська журналістика виконує не лише інформативну, а й соціальну та моральну місії. За даними дослідників, ситуацію в Україні висвітлюють близько 8500 акредитованих іноземних журналістів, і ця кількість постійно зростає. Міжнародна увага до подій в Україні сприяє об’єднанню світової спільноти довкола підтримки нашої держави. Завдяки численним репортажам, телемарафонам, благодійним акціям і концертам, які транслюються по всьому світу, вдається не лише розповідати про руйнування, яких зазнала Україна, а й мобілізувати міжнародну допомогу на відновлення звільнених територій та захист миру у світі [61, с. 208].

Зросла відповідальність журналістів перед суспільством та їхня ключова роль у формуванні об’єктивної картини світу, адже робота журналістів у воєнний період впливає на глобальну громадську думку, визначає хід внутрішніх подій і сприяє зміцненню міжнародного взаєморозуміння.

Разом із тим, професійна діяльність у зоні бойових дій потребує гнучкості, витримки і високого рівня етичних стандартів. Здатність адаптуватися до непередбачуваних умов робить журналістів невід'ємною частиною інформаційного фронту сучасної війни [59, с. 137].

Дослідники відзначають, що в умовах війни значно зросла кількість публікацій саме воєнних кореспондентів, а репортаж із місця подій став одним із найвпливовіших жанрів журналістики. Опитані респонденти вважають головним критерієм професіоналізму журналістів здатність нести відповідальність за достовірність поширюваної інформації. Водночас аудиторія спостерігає певні зміни у стилі роботи журналістів: зростання кількості матеріалів із «ефектом присутності», появу елементів пропаганди, покращення візуального контенту та водночас наявність потенційно чутливих тем. Незважаючи на ці особливості, більшість фахівців визнають, що українські медіа в цілому дотримуються журналістських стандартів [21, с. 75].

Редакції, які до 2022 року зосереджувались на культурних, просвітницьких чи аналітичних матеріалах, були змушені швидко адаптуватися до умов воєнного часу. Основним завданням стало оперативне інформування суспільства, документування подій та протидія ворожій пропаганді.

Медіа змінили формат роботи: зросла динаміка виробництва контенту, з'явилися нові канали комунікації, зокрема соціальні мережі та мультимедійні платформи. Розширення мовних версій та запуск нових форматів публікацій дозволили українським журналістам доносити правду про війну до міжнародної аудиторії.

Одним із ключових напрямів трансформації стало створення спеціальних проєктів, присвячених документуванню воєнних подій, історіям спротиву та відновлення. Журналісти активно фіксують життя на звільнених територіях, розповідають про громадян, які чинять опір окупації, та зберігають свідчення очевидців.

Водночас зміни торкнулися не лише змісту, а й організації роботи. Багато редакцій запровадили кризові плани дій, створили нові комунікаційні відділи та

адаптувалися до роботи в умовах небезпеки. У центрі уваги медіа залишаються цінності достовірності, глибини та спільнотності, які забезпечують довіру аудиторії навіть у найскладніші часи. Медіа пройшли процес глибокої трансформації – від мирного, культурно-інформаційного мовлення до мобілізаційної журналістики, що поєднує оперативність, відповідальність і громадянську місію [1].

Сучасний український медіаринок перебуває у стані глибокої кризи, основним викликом якої є питання виживання. У нинішніх умовах мова йде не стільки про розвиток, скільки про збереження функціональності медіасфери як важливого елемента суспільної комунікації. Значна частина редакцій опинилася у складному фінансовому становищі, що суттєво обмежило їх можливості у оновленні технічної бази, розширення штатів чи впровадження нових форматів.

Проте наявні джерела фінансування залишаються переважно незмінними: грантова підтримка, ресурси власників та комерційний контент, який не завжди відповідає журналістським стандартам. Така ситуація свідчить про низький рівень ринкової стабільності та залежність медіа від зовнішніх факторів фінансування. Навіть поступове повернення політичної конкуренції, що традиційно сприяло зростанню доходів ЗМІ, поки не призвело до суттєвих змін у цій сфері [3].

Питання матеріальних втрат є надзвичайно актуальним. Серед медіа, що постраждали від війни, у 77% випадків було знищено або пошкоджено техніку, а в понад 60% – житло працівників. Лише 3,5% отримали повну компенсацію, тоді як більшість редакцій стикнулися з проблемами втрати доходів від реклами, браку кадрів та неможливості планувати роботу. Для економії витрат медіа відмовлялися від приміщень редакцій і скорочували штат [28].

Втім редакції змушені не лише оптимізувати внутрішні процеси, а й підлаштовувати формати подачі матеріалів до змінених інформаційних потреб суспільства. Високий попит на оперативну, перевірену та емоційно-виважену інформацію спонукав журналістів до переосмислення традиційних підходів у роботі. Ці зміни проявляються у впровадженні нових мультимедійних форматів,

активнішому використанні соціальних мереж, створенні інтерактивного контенту та залученні аудиторії до процесу комунікації.

Особливу роль відіграють телевізійні медіа. Відновлення телеетерів після тривалих пауз було пов'язане з появою слотів оперативних воєнних зведень, а також із висвітленням гуманітарних тем – роботи центрів допомоги переселенцям, організації евакуаційних коридорів і функціонуванням бомбосховищ. Водночас головний акцент залишався на регіональних подіях, зокрема у прифронтовому Запоріжжі [5, с. 80].

О. Гурічев зазначає, що і етерні сітки телебачення зазнали значної перебудови: зросла роль інформаційних програм, з'явилися передачі психологічної підтримки та соціальної реклами, водночас, на думку дослідника, в аудиторії залишається попит і на розважальний контент як спосіб зниження суспільної напруги [14, с. 65].

Зміни в медіаконтенті відбуваються і на рівні жанрів та стилістики матеріалів. О. Бикова вказує, що військові репортажі дедалі частіше поєднують факти з особистими переживаннями авторів, які прагнуть передати нову систему цінностей, сформовану війною [7, с. 140].

О. Гоцур додає, що більшість редакцій переорієнтувалися на новинні стрічки, дайджести та інформаційні марафони у соцмережах та на онлайн платформах, таких, як «Ютуб», при цьому скорочуючи горизонти планування і переводячи частину працівників на дистанційну роботу [13, с. 51].

Не менш важливим аспектом трансформації стали економічні й організаційні виклики. Більшість медійників виділяють такі основні причини зупинення роботи медіа: загрозу окупації, евакуацію, логістичний хаос, брак фінансування, знищення обладнання та обстріли. Водночас фактори відновлення пов'язані зі скороченням витрат на заробітні плати, численними грантовими програмами та зміною форматів роботи [10].

Загальні підрахунки свідчать, що найбільших втрат зазнало телебачення (105 телеканалів, або 32% від загальної кількості закритих медіа), порівняно з онлайн-виданнями, які постраждали найменше [11].

Н. Данькова наголошує, що кризові умови змусили медіа орієнтуватися на першочергові потреби своєї аудиторії, впроваджувати цифрові інновації та підтримувати зв’язок із громадою. Проте фінансова стійкість більшості редакцій залишається залежною від грантів та міжнародної допомоги [15].

Не менш важливим чинником є інформаційна безпека. Науковиця Є. Борисенко зазначає, що російське вторгнення було підготовлене довготривалою ворожою інформаційною політикою, що мала на меті завоювання українського інфопростору. На її думку, війна підтвердила: перед фізичним нападом завжди передує інформаційна агресія [9, с. 32].

Дослідники також аналізують феномен «демонізації» ворога в російській пропаганді, який дозволяє мобілізувати населення та виправдовувати агресивні дії [16, с. 69].

С. Горбенко, своєю чергою, пропонує класифікацію пропаганди за чотирма видами: офіційна, неофіційна, мистецька, наукова. За цілями впливу – від руйнування і розколу до формування героїзму й просвітництва [12, с. 71].

Науковці дійшли до висновку, що Росія з 2014 року системно використовувала пропаганду та дезінформацію для підготовки власного населення до повномасштабної війни.

Значну роль у формуванні суспільних настроїв відіграють соціальні мережі. Вони поширюють інформацію, визначають ключові наративи та формують образ війни у свідомості громадян. Однак разом із цим соціальні платформи є каналом поширення дезінформації та маніпуляцій [42, с. 193].

Російська пропаганда активно використовує методи інформаційно-психологічних операцій для поширення дезінформації та виправдання власних злочинних дій. У відповідь на це перед українськими медіа стояло завдання боронити національний інформаційний простір, забезпечуючи комунікаційний ланцюжок «держава – медіа – суспільство». Використання конвергентних технологій у журналістиці розглядається як важливий стратегічний інструмент інформаційного спротиву [44, с. 37].

Розвиток технічних засобів передачі інформації не передбачає повного витіснення менш ефективних методів; йдеться лише про зміну пріоритетів їх застосування. Зростання ролі інформаційного чинника у веденні військових дій призвело до виникнення нового різновиду конфліктів – гібридних воєн, в яких інформаційний фактор є ключовим як на етапі підготовки, так і під час безпосереднього проведення операцій. У сучасних умовах дослідження інформаційного аспекту гібридних війн набуває особливої актуальності не лише для військових та політичних наук, а й для науки про соціальні комунікації. Одним із найважливіших напрямів подальших досліджень цієї проблеми є аналіз застосування інформаційно-психологічних спеціальних операцій (ІПСО) у плануванні та веденні сучасних військових конфліктів [47, с. 16].

З початком вторгнення 24 лютого 2022 року російська пропагадна поширювала наративи про «спецоперацію», а будь-які спроби називати події війною переслідувалися. Особливо болісним ударом для кремлівської пропаганди стали факти злочинів у Бучі, Ірпені та Гостомелі, які після звільнення були зафіксовані й поширені світовими медіа [19, с. 74-75].

Ворожа пропаганда, спрямована на дестабілізацію суспільства, реалізується через широкий спектр каналів, передусім соціальні мережі та месенджери. Маніпулятивний контент сприяє дезорієнтації громадян шляхом формування недовіри до державних інституцій та громадянського суспільства, посилення внутрішніх конфліктів і створення атмосфери невизначеності. Пропагандистські кампанії, використовуючи емоційний вплив, часто базуються на викривленні фактів і грі на страхах, емоціях та упередженнях, що забезпечує їхню ефективність навіть серед аудиторії з базовим рівнем медіаграмотності.

Складність протидії таким кампаніям пояснюється швидкістю та адаптивністю організованих мереж, які застосовують новітні технології для створення й поширення дезінформації. Додатково, недостатній рівень критичного мислення серед населення створює сприятливе середовище для маніпуляцій: громадяни стають вразливими до фейкових повідомлень і обмежено здатними до аналізу джерел інформації та розпізнавання технік

маніпуляції. Брак усвідомлення масштабів і наслідків інформаційних впливів підвищує ризик некритичного сприйняття шкідливої пропаганди, що посилює її негативний ефект на суспільство [46]. Водночас, вплив російської пропаганди в Україні зменшився ще до початку вторгнення. Заборона проросійських телеканалів, які поширювали маніпуляції на темах мови, історії та культури, дозволила національним медіа сформувати запас міцності й протидіяти інформаційним атакам [22].

У перспективному вимірі дослідники наголошують і на можливостях розвитку медіа. А. Бож'єва вбачає у впровадженні новітніх технологій, таких як машинне навчання, а також у розширенні міжнародної тематики й співпраці з громадськістю потенціал для зміцнення журналістики миру в Україні [8, с. 80].

На думку Д. Кліницького телебачення, радіо та онлайн-ресурси здатні поєднувати оперативність, візуальний та аудіальний вплив. Проте використання емоційного забарвлення, підбору фактів і коментарів може мати як позитивний, так і негативний ефект. Безвідповідальне нагнітання страхів та ворожнечі загрожує ескалацією насильства, ізоляціонізмом та ксенофобією [24, с. 57].

У своїй статті «Чи допомагає телебачення шукати зниклих під час війни» А. Кокотюха аналізує окремі телевізійні проєкти, які в умовах війни набули нового значення. Так, на каналі «Інтер» був адаптований проєкт «Жди меня», який переріс у локальний формат «Шукаю тебе». Проте його ефективність виявилася нижчою, ніж у проєкту «Знайти своїх» на «1+1», що продемонстрував понад півтори тисячі знайдених осіб. Це свідчить про конкуренцію медіа у нішах соціально значущого контенту [25].

Свої формати в перші місяці війни змінювали і локальні українські медіа. Так, у березні 2022 року запорізький телеканал «МТМ» припинив показ розважальних та культурних програм, повністю перейшовши на новинний контент. Основним джерелом взаємодії з аудиторією на кілька місяців став телемарафон «Єдині новини» та сторінки у соціальних мережах [20, с. 58].

Водночас війна стала причиною занепаду у медіапросторі і екологічної тематики. За даними IMI, у 2024 році вона становила лише 1,4% від загальної

кількості публікацій, що на 0,6% менше, ніж у 2021 році. Це пояснюється переорієнтацією уваги журналістів на воєнну тематику. Втім, зниження інтересу до екологічних питань створює ризики для довгострокового розвитку Держави в цілому [31].

Головною метою телемарафону «Єдині новини» стало забезпечення цілодобового інформування населення про хід воєнних подій, об'єднання державних і комерційних телеканалів для спільного висвітлення новин та формування єдиного інформаційного простору. До марафону були залучені державний канал «Рада», «Суспільне мовлення» та великі комерційні канали «ICTV/СТБ», «1+1», «Інтер» і «Україна 24» (згодом замінений новоствореним каналом «Ми-Україна»), які розподілили етерний час на шестигодинні слоти.

О. Палікот наголосив на тому, що координація діяльності між каналами здійснюється на основі меморандуму про співпрацю та через регулярні редакторські й продюсерські зустрічі. Водночас кожен канал зберігає автономію у рамках власного слоту: самостійно визначає тривалість новинних блоків і ток-шоу, порядок висвітлення тем, вибір сюжетів та форму подання інформації [37]. Проте серед потенційних негативних аспектів можна виділити ризик уніфікації подачі новин, що може обмежувати різноманітність думок, а також складність координації великої кількості учасників, що може призводити до затримок у прийнятті рішень або до неповної узгодженості контенту.

Згодом телемарафон перетворився на цілодобове джерело офіційної інформації. Ю. Ніколаєць звертає увагу на те, що спочатку він був задуманий як інструмент захисту від російської пропаганди, проте з часом у суспільстві зросли побоювання щодо надмірного впливу держави на медіа [34].

Додатковою причиною критики стали організаційні недоліки телемарафону, зокрема, нерівномірний та нелогічний розподіл етеру між обмеженим колом каналів викликав питання прозорості процесу [34, с. 229].

Разом із тим, аналіз наукових праць і звітів засвідчує зростання ролі телемарафону «Єдині новини» як унікального феномена національного масштабу. Його створення дозволило об'єднати ресурси державних і приватних

телеканалів, забезпечити інформаційну єдність та оперативне інформування громадян. Втім, дослідники звертають увагу на ризики втрати унікального, персоналізованого новинного контенту, можливість втрати плюралізму думок і залежність від державного впливу. Попри це, формат марафону відіграв ключову роль у зміцненні інформаційного фронту України та протидії російській пропаганді.

Отже, огляд наукової літератури дає змогу зробити висновок про те, що одним із найсуттєвіших наслідків війни для медіа стала переорієнтація контенту. Якщо до 2022 року переважали культурно-просвітницькі, соціальні чи економічні теми, то з початком вторгнення основний акцент перемістився на висвітлення воєнних дій, гуманітарних проблем і соціально-політичних викликів. Медіа стали ключовим каналом оперативного інформування населення, фіксації злочинів зовнішнього ворога, поширення офіційної інформації та протидії дезінформації. Журналістика в цьому виді набрала ознак мобілізаційного характеру, поєднуючи інформаційну, аналітичну та патріотично-виховну функції.

У центрі журналістської діяльності опинилися вдосконалені етичні стандарти, відповідальність за достовірність фактів і професійна витримка. Воєнна ситуація вимагає від журналістів не лише високої кваліфікації, але й психологічної готовності працювати в умовах ризику. Водночас спостерігається зміна жанрової структури контенту: провідну роль почали відігравати репортажі з місць бойових дій, аналітичні матеріали, спецпроєкти документального характеру. Репортажі часто поєднують фактичну інформацію з емоційними елементами, що дозволяє створити «ефект присутності» та підвищити довіру аудиторії.

Не менш суттєвою є і трансформація форматів роботи редакцій. Зростання попиту на оперативну інформацію зумовило прискорення виробничих процесів, перехід до цифрових платформ і посилення присутності традиційних медіа у соціальних мережах. Активне використання мультимедійних форматів, інтерактивного контенту та нових каналів комунікації, зокрема «Телеграм»,

«Тікток», «Ютуб», «Твітер», сприяло розширенню аудиторії та забезпеченню доступу до інформації навіть у кризових умовах. Редакції запровадили нові підходи до планування, налагодили системи внутрішньої безпеки, створили комунікаційні відділи та кризові плани дій.

Поряд з організаційними трансформаціями, українська медіаіндустрія зіткнулася з серйозними фінансовими труднощами. Переважна більшість медіа опинилася у стані виживання: скорочення рекламних надходжень, знищення матеріальної бази та подекуди евакуація персоналу призвели до значного зниження доходів і кадрових втрат. Основними джерелами фінансування залишаються гранти, кошти засновників і рекламодавців, що створює ризики залежності від зовнішніх ресурсів. Проте попри фінансову нестабільність, українські редакції продовжують виконувати свої інформаційні обов'язки, демонструючи гнучкість і здатність адаптуватися до обставин.

1.2 Етичні засади та журналістські стандарти у висвітленні війни: подача чутливої інформації

Робота журналіста у воєнних умовах вимагає особливої відповідальності, оскільки навіть незначна помилка у висвітленні подій може призвести до поширення паніки, деморалізації населення або розкриття даних, які становлять державну таємницю. Саме тому дотримання журналістських стандартів та етичних принципів у подачі чутливої інформації набуває особливого значення. Правильна побудова новинних матеріалів у цей час передбачає баланс між правом суспільства на споживання правдивої інформації та безпековими потребами держави.

Чимало журналістів здобули досвід у висвітленні матеріалів на воєнну тематику вже під час повномасштабного вторгнення. Для того, аби опанувати етичні та безпекові знання, більшості медійникам довелось навчатися самостійно, проходячи відповідні курси та за інструктажами.

На думку О. Бабенко, відсутність у вітчизняних університетах спеціалізованих дисциплін на початку війни створила суттєві труднощі для редакцій прифронтових медіа. Цей факт наочно демонструє нагальну потребу у формуванні кафедр військової журналістики у закладах вищої освіти, де здійснюється підготовка журналістів. Адже значна частина журналістів, які висвітлюють російсько-українську війну, не мають відповідного практичного досвіду та навіть базової підготовки у вигляді мінімальних тренінгів із роботи в умовах воєнного конфлікту [2, с. 15].

У контексті зовнішніх комунікацій військовий журналіст має можливість надавати засобам масової інформації фотоматеріали, пресрелізи, кіно- та аудіофрагменти, а також інші матеріали за погодженням із відповідними військовими структурами. Наприклад, у разі потреби у відеозаписах нової зброї під час випробувань, журналісти можуть звертатися до офісу зі зв'язків із громадськістю для визначення доступних матеріалів. Крім того, такий кореспондент бере участь у підготовці військовослужбовців до інтерв'ю та публічних виступів на прес-конференціях, забезпечуючи правильну комунікацію: навчання відповіді на запитання та точного викладу інформації без розголошення конфіденційних даних і без формування заплутаних або суперечливих висловлювань щодо військових тем [36, с. 136].

Водночас навіть наявність базових знань із питань безпеки не є достатньою підставою для журналіста, щоб самостійно вирушати у зону бойових дій. Для здійснення професійної діяльності у прифронтових регіонах необхідною умовою є отримання акредитації Збройних сил України та військової адміністрації, а також наявність документів, що посвідчують особу (паспорт громадянина України, електронний документ у застосунку «Дія», водійське посвідчення, тимчасове посвідчення чи закордонний паспорт). Додатково журналіст повинен мати редакційне завдання або офіційне запрошення на зйомку [6, с. 55]

До того ж, постійна робота журналіста в зонах конфлікту, на місцях воєнних злочинів або безпосередньо на фронті супроводжується високим ризиком виникнення стресових станів.

О. Шульга зазначає, стрес є регулярним явищем для журналістів загалом, проте для тих, хто висвітлює воєнні події, його прояви можуть бути особливо інтенсивними та тривалими через постійний контакт із насильством, загрозами життю та психологічними травмами свідків і постраждалих. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним стає питання психологічної підтримки журналістів. Виявлення первинних ознак стресу потребує своєчасного звернення до фахівця та дотримання алгоритмів поведінки, розроблених на основі практичного досвіду тих, хто вже успішно подолав подібні психологічні навантаження. Такий підхід дозволяє мінімізувати негативні наслідки стресу і забезпечує ефективність професійної діяльності кореспондента в умовах воєнного конфлікту [64, с. 33].

Воєнний стан накладає зрозумілі обмеження на доступ до інформації з метою гарантії безпеки та захисту національних інтересів. У таких умовах свобода слова може зазнавати певного утиску, але це пов'язано із запобіганням розголошенню даних, які можуть зашкодити військовим операціям або поставити під загрозу життя військових та цивільних осіб. Журналісти часто стикаються з обмеженнями щодо доступу до лінії фронту, оперативної інформації, конкретних спікерів або певних тем. Поширеною практикою є застосування принципу так званого «часового ембарго», коли інформація публікується з відтермінуванням у часі.

Хоча такі обмеження мають природний характер у воєнних умовах і сприймаються журналістською спільнотою з розумінням, вони водночас створюють виклики для об'єктивного висвітлення подій та вимагають від медіа особливо ретельного підходу до збору і подачі матеріалів. Журналісти змушені шукати баланс між правом суспільства на отримання правдивої інформації та необхідністю дотримання безпеки, уникаючи дій, які можуть загрожувати військовим операціям або національній безпеці. В умовах війни це накладає підвищену відповідальність на медіа щодо висвітлення подій, дозволяє зберегти довіру аудиторії, не завдаючи шкоди загальним інтересам країни [46].

Поняття «акредитація» використовується у багатьох сферах, зокрема й у журналістиці. Проте нерідко виникає плутанина щодо його змісту, а також щодо прав і обов'язків, які набуває журналіст після отримання такого статусу.

Надання акредитації представникам медіа з початком великої війни регулюється Наказом Головнокомандувача Збройних сил України №73. Основною метою документа є організація роботи акредитованих журналістів у районах ведення бойових дій, а також забезпечення захисту інформації, розголошення якої може зашкодити національній безпеці [18].

Згідно з оновленими положеннями наказу, фото-, відеоматеріали та інша інформація, отримана журналістами в «червоних зонах», підлягає перевірці. У разі виявлення об'єктів, публікація яких заборонена, представники медіа зобов'язані видалити відповідні матеріали. Крім того, хоча наказ не передбачає обов'язкового узгодження цитат із пресофіцерами, така практика може застосовуватися на місці у разі потреби.

Разом із тим, акредитація Збройних сил України у форматі прескарти є практичною для журналістів, які повертаються із зони бойових дій під час комендантської години. Так, 16 липня 2024 року Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроєкт №11321, який передбачає надання акредитованим журналістам ЗСУ права вільного пересування в умовах комендантської години [4].

В умовах воєнного стану організація роботи журналістів потребує не лише дотримання законодавчих норм та рекомендацій Збройних сил України, а й врахування практичних вказівок військовослужбовців щодо безпеки на певних територіях. Такі рекомендації мають критичне значення, оскільки гарантії безпеки не завжди можуть бути забезпечені: Російська Федерація часто порушує правила ведення війни, що ставить журналістів під пряму загрозу під час виконання професійних обов'язків.

На основі інтерв'ю із шеф-редакторами філій «Суспільного» та кореспондентами, які працюють у прифронтових містах, було виокремлено ключові алгоритми роботи в зоні бойових дій та сформульовано рекомендації

щодо безпекового забезпечення. Журналісти забезпечуються базовим набором засобів індивідуального захисту, зокрема касками, бронежилетами та аптечками, однак стандартне спорядження не завжди підходить для жінок через великі розміри. Також виявлено потребу у броньованих автомобілях та спеціальних засобах зв'язку для пересувних студій, здатних передавати відео навіть у умовах застосування ворожих радіоелектронних засобів (РЕБ), а також у покращенні комунікації з окремими органами влади [50, с. 285].

Водночас у «Суспільного» мовника вироблено чіткі алгоритми роботи під час воєнних дій, що дозволяє організувати безпечну і ефективну діяльність журналістів у прифронтових регіонах. Досвід «Суспільного» може слугувати практичним посібником для підготовки кореспондентів, які виконують редакційні завдання у зонах активних бойових дій, та стати основою для формування стандартів безпеки у медіа-середовищі під час війни.

Перед виконанням завдань у зонах підвищеного ризику журналісти повинні пройти комплексну підготовку, що включає фізичний, моральний та матеріальний аспекти. Необхідно зібрати достовірну інформацію про район відрядження, оцінити потенційні ризики, встановити контакти з військовим командуванням та надійними місцевими джерелами, а також спланувати питання безпеки та комунікації під час поїздки.

У посібнику рекомендацій для працівників медіа фахівці наголошують, що слід детально ознайомитися з умовами місцевості, до якої планується поїздка. Це передбачає аналіз безпекової, соціальної, політичної та медичної ситуації, кліматичних умов, наявності засобів масової інформації та інфраструктури. Важливим є також вивчення культури та місцевих звичаїв, етичних норм поведінки, правил дрес-коду та соціальних манер, що сприяє ефективній роботі та мінімізації ризиків у процесі виконання професійних завдань [17, с. 16].

Уже під час роботи у зоні бойових дій кореспондент має пам'ятати про дотримання етичних норм, особливо при роботі із відкритими джерелами. Фактчекінг набуває у сучасній журналістиці особливої актуальності. Завдяки розвитку онлайн-медіа, соціальних мереж та широкого кола інтернет-

користувачів аудиторія отримує інформацію майже безпосередньо та оперативно.

Н. Зражевська зауважує, така швидкість часто впливає на якість матеріалів: блогери та непрофесійні джерела не завжди дотримуються журналістських стандартів, не відокремлюють факти від коментарів та не проводять систематичний моніторинг, що своєю чергою сприяє поширенню дезінформації. У контексті воєнних дій особливо необхідні репортери, здатні не лише збирати інформацію, а й критично її аналізувати, забезпечуючи достовірність і об'єктивність матеріалів, особливо в новинах [21, с. 73].

Новини про війну стали одним із ключових компонентів медіаконтенту. На основі детального аналізу програми «Єдині новини» на всеукраїнських каналах, І. Пуцята підбила в підсумку, що 40% етерного часу охоплювали репортажі з фронту, інтерв'ю з військовими експертами та аналітичні матеріали щодо стратегічних пересувань військ. Гуманітарним аспектам було присвячено 25% контенту, який включав висвітлення умов життя населення окупованих територій, надання допомоги постраждалим та вплив війни на цивільне населення. Близько 20% контенту було спрямовано на міжнародну дипломатію та зовнішньополітичні відносини. Сюди входив аналіз реакцій міжнародної спільноти на повномасштабне вторгнення, зокрема заяви світових лідерів, міжнародні санкції проти Росії та різні форми дипломатичної підтримки України. Зокрема демонструвалися виступи українських дипломатів на міжнародних форумах, у яких висвітлювалася позиція України щодо війни. На внутрішньополітичні зміни та реформи припадало близько 15% етерного часу, що свідчить про менший акцент на внутрішні події порівняно з воєнними та зовнішньополітичними темами [43, с. 63].

Результати дослідження Львівського медіафоруму станом на червень 2025 року пояснюють збільшення воєнного контенту серйозними викликами, з якими зіткнулася українська медіаіндустрія. Були названі такі чинники:

1) 28% опитаних медіа призупинили діяльність після початку вторгнення;

2) 31% журналістів були евакуйовані, з них понад половина не повернулася;

3) 40% редакцій і 44% журналістів зазнали фізичних або матеріальних втрат, найчастіше внаслідок руйнування обладнання, офісів та іншого майна;

4) 72% постраждалих не отримали компенсацій, а лише 3,5% отримали їх у повному обсязі;

5) 79% медіа повідомили про кадрову кризу;

6) фінансове становище 70% медіа погіршилося, тоді як у 10% спостерігалося покращення;

7) доларові доходи медіа у 2022 році знизилися на 18%, а у 2023 році – ще на 10%;

8) чистий дохід медійних компаній у 2022 році скоротився на 54%;

9) структура доходів змінилася: частка реклами зменшилася в середньому на 13%, тоді як гранти зросли на 17%;

10) нерівномірний розподіл грантових можливостей по регіонах України (східні та південні області – у пріоритеті) впливає на те, що збитки медіа у прифронтових регіонах можуть бути меншими, ніж у тилових [32].

Зазвичай для того, щоб показати в етері якомога оперативніше наслідки ворожих ударів або життя людей на лінії фронту кореспондент обирає формат репортажу з елементами людських історій. У цьому контексті слід пам’ятати, в якому моральному стані перебувають постраждалі. На думку науковців, які досліджують медіа, під час взяття інтерв’ю або коментаря журналістам не варто:

1) використовувати термінологію на кшталт «жертва»;

2) узагальнювати, що всі особи, які були в зоні бойових дій або окупації, зазнали травм;

3) виражати жаль будь-якими жестами, мімікою або словами; співчуття

4) допускається, тоді як жалю уникати;

5) тиснути на респондента або маніпулювати його емоціями;

6) випитувати шокуючі або детальні відомості щодо катувань чи інших

7) травматичних переживань;

8) інтерпретувати емоції або почуття замість респондента;

9) навмисно драматизувати оповіді;

10) реагувати агресією на прояви агресії з боку респондента.

Водночас необхідно враховувати досвід переживання подій кожним героєм індивідуально – зазначається в посібнику з журналістської етики. Тому психологічна підготовка до роботи з конфліктно-чутливими групами становить значну перевагу для журналіста. У тому випадку, якщо репортер не готовий до спілкування з особами, які пережили шокові та травматичні ситуації, або не здатен адекватно сприйняти їхній досвід, доцільно утриматися від проведення таких інтерв'ю [40, с. 25-26].

За словами О. Прошиної, у випадках, коли свідків події мало або вони не бажають бути героями сюжету, журналіст може використовувати альтернативні підходи для встановлення контакту з респондентом. Зокрема, рекомендується діяти з урахуванням психологічного стану співрозмовника [41, с. 26-27].

В українських репортажах відсутні образи негативних персонажів-українців, що становить одну з характерних рис національної школи репортажистики. Композиційна структура таких текстів, як правило, побудована з кількох розділів, кожен із яких завершується елементом інтриги, що надає сюжету динаміки та утримує увагу читача. Кожна деталь у репортажах ретельно відібрана й осмислена автором. Коли журналіст коротко коментує певний факт, у якому закодовано додатковий смисл, він чітко усвідомлює його комунікативну функцію – вплив на масову свідомість, – і водночас надає йому публіцистичну оцінку [45, с 185].

Дослідники також відзначають, що висвітлення будь-яких проявів насильства є однією з найскладніших професійних задач, з якою може стикатися журналіст. Перед початком зйомки необхідно ретельно опрацювати низку аспектів, серед яких: розробка ефективної стратегії цифрової безпеки для захисту анонімності джерел та збереження оригіналів матеріалів; підготовка до проведення інтерв'ю з особами, які зазнали психологічної травми внаслідок

насильства; забезпечення конфіденційності учасників та організація зйомки таким чином, щоб постраждалі відчували себе у безпеці [29, с. 25].

Окрему роль у дотриманні морально-етичних стандартів відіграє врахування суспільного інтересу при висвітленні персональних дій осіб, зокрема військовослужбовців. Інформація про можливі зловживання посадовими особами у військових структурах має високий суспільний інтерес, оскільки впливає на рівень довіри громадян до державних інституцій. Водночас журналіст має дотримуватися балансу між розкриттям такої інформації та повагою до приватного життя осіб, які не виконують публічних функцій.

А. Орловський акцентує увагу на тому, що отримання анонімності є ключовим не лише для захисту свідків від потенційного переслідування, але й для мінімізації ризику соціальної стигматизації. У контексті використання архівних матеріалів важливо забезпечити їхню відповідність до конкретної ситуації. Технічне «перекривання» сюжетів архівними кадрами або зображеннями інших осіб під час висвітлення певної події може призвести до дезорієнтації аудиторії та формування хибних уявлень про сутність подій, що також суперечить професійним стандартам журналістської відповідальності. Особливо критично це під час воєнних конфліктів, коли суспільна увага та емоційний стан населення загострені [35, с. 55-56].

О. Прошина рекомендує, по-перше, не тиснути на людину «гострими» або надто прямими запитаннями. По-друге, прояв співчуття дозволяє респонденту поступово розкритися і надати більш змістовні відповіді. Розпочинати діалог краще із загальних питань, які допомагають зняти напругу та викликати довіру. Такі запитання можуть стосуватися стану здоров’я, сімейних обставин або будь-яких аспектів, що важливі для співрозмовника; це створює своєрідний «місток» для подальшого порозуміння та ефективного спілкування [41, с. 31].

Якщо можливості спілкування із цивільними все ж немає, то зазвичай уся зібрана інформація йде в інтернет, інколи одразу з місця події. Як приклад швидкого репортажу – новинна стаття на сайті «20 хвилин Тернопіль»: «Журналісти зараз перебувають на місці удару дроном по багатоповерхівці

Тернополя. Біля будинку працюють рятувальники, правоохоронці, комунальники та психологи. До квартир люди можуть потрапити лише у супроводі працівників спецслужб. Їм поступово дозволяють забирати одяг, документи та інші речі» – пише автор статті «Що відбувається на місці прильоту дрона в будинок» [63].

Особливу увагу слід приділяти емоційному впливу медіаповідомлень на аудиторію. Уникнення надмірного нагнітання страху або демонстрації шокуючих деталей сприяє збереженню довіри та поваги з боку глядачів і читачів. Редакторам доцільно враховувати психологічний стан аудиторії під час роботи з травматичними темами, регулюючи подачу матеріалів таким чином, щоб мінімізувати ризик травматизації. Важливо також оцінювати потенційний вплив висвітлення травматичних подій на суспільний настрій у довгостроковій перспективі [46].

Зокрема, публікація матеріалів, пов’язаних із війною, повинна здійснюватися з дотриманням етичних стандартів та професійних норм журналістики. Зображення жертв, похоронів або військових травм слід подавати з урахуванням потреб і особливостей аудиторії, застосовуючи такі прийоми, як заблюрення чи уникнення крупних планів. Дотримання принципу відмови від сенсаційності дозволяє залишатися вірними професійним стандартам, а надто чутливу інформацію доцільно фіксувати для публікації у більш безпечний час.

Натомість, виникає потреба у нових підходах до публікації візуальних матеріалів, які демонструють страждання або наслідки бойових дій. З одного боку, суспільство має право знати правду про злочини агресора; з іншого — медійники зобов’язані дотримуватися меж гуманності та поваги до жертв. Саме тому етика журналістики війни нині розглядається як ключовий напрям професійної освіти і самоідентифікації медіаспільноти [51].

Висвітлення воєнних злочинів може становити безпосередню загрозу для безпеки журналістів, особливо якщо їхні особисті дані стають відомими ворожим OSINT-технологам або спецслужбам. Найчастіше під ризиком опиняються воєнні кореспонденти, які перебувають у зоні активних бойових дій.

Так, після публікації матеріалу про звільнення Бахмута воєнний кореспондент Сергій Горбатенко отримав численні погрози через соціальні мережі, що свідчить про високий рівень персональної загрози для журналістів, які висвітлюють події воєнного характеру. «На мою думку, такі речі пишуть і російські боти, і звичайні люди, яких або змалечку виховали в радянсько-імперських традиціях, або які скалічені російською пропагандою. Такі атаки бували й раніше», – коментує журналіст у статті для Інституту масової інформації [54].

Узагальнюючи розглянуті думки медійників та журналістикознаців, можемо визначити, що українська медіасфера функціонує в умовах гібридної війни, інформаційних атак та пропагандистських впливів, а тому потребує від журналістів глибокого розуміння й дотримання стандартів щодо перевірки інформації, достовірності джерел, тобто фактчекінгу. Особливе значення мають такі професійні принципи, як точність, баланс думок, неупередженість, відокремлення фактів від суджень, а також уникнення маніпуляцій емоціями аудиторії.

Однією з головних проблем є і недостатня підготовка журналістів до роботи у воєнних умовах. Відсутність спеціалізованих навчальних програм у перші місяці повномасштабного вторгнення зумовила потребу в терміновому створенні курсів і тренінгів із безпеки, психологічної стійкості та роботи з чутливою інформацією. Формування кафедр військової журналістики у вишах є актуальним напрямом розвитку освіти, який дозволить у перспективі систематизувати знання і виробити єдині стандарти для підготовки журналістів нового покоління.

Не менш важливим складником етичної діяльності журналістів є дотримання норм поведінки у взаємодії з постраждалими, свідками чи військовими. Зокрема, журналіст має уникати тиску, демонстрації жалю, драматизації ситуації чи вторгнення у приватний простір героїв. Такі принципи сприяють формуванню гуманістичного підходу до подачі інформації, який водночас не травмує аудиторію та не порушує гідність респондентів.

Психологічна підготовка журналіста у цьому контексті сьогодні постає необхідною умовою професійної діяльності.

Висвітлення воєнних злочинів, руйнувань, загибелі цивільних і військових є одним із найбільш чутливих тематичних напрямів сучасної журналістики. Його подача має бути обережною, без сенсаційності та надмірної деталізації. Етичне правило «не зашкодь» виступає базовим орієнтиром для журналіста, який працює із травматичним контентом. «Заблюрення» зображень, відмова від показу крупних планів, узгодження інформації з офіційними джерелами – все це сприяє формуванню етичної культури в медіа.

Отже, етичні засади у висвітленні війни є системою моральних норм а також ключовим чинником інформаційної безпеки держави. Вони забезпечують баланс між правом громадян на правдиву інформацію та потребою збереження безпеки.

РОЗДІЛ 2
ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА РОБОТУ РЕДАКЦІЙ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕДІА

2.1 Досвід роботи воєнних кореспондентів з місць ворожих ударів та передової

Як уже зазначалось, українська журналістика функціонує нині у винятково складних умовах повномасштабної війни, яка кардинально змінила медіаландшафт, зміст комунікацій і професійні стандарти. Військова агресія проти України поставила перед медіа не лише інформаційні, а й безпекові, етичні, психологічні та технологічні виклики. У нових умовах журналісти виконують багатофункціональну роль – інформаторів, документалістів, комунікаторів між владою й суспільством, а також носіїв національної ідентичності.

Науковий інтерес до цієї проблематики стрімко зростає, адже діяльність журналістів у зоні воєнних дій охоплює низку важливих аспектів: професійну безпеку, моральну відповідальність, протидію дезінформації, розвиток швидкого фактчекінгу, формування психологічної стійкості а також збереження інформаційної незалежності. Дослідження останніх років демонструють, як саме змінюється професія під впливом війни, яким чином журналісти адаптуються до ризиків, та які механізми допомагають підтримувати якість і достовірність контенту.

У межах сучасних наукових підходів журналістика розглядається не лише як форма комунікації, а як стратегічний ресурс держави, який впливає на суспільну стабільність і обороноздатність. Тому аналіз наукових і практичних джерел, присвячених воєнній журналістиці, дає змогу виявити основні тенденції розвитку галузі, описати проблеми та запропонувати напрями їхнього вирішення.

Зокрема, увага дослідників зосереджується на питаннях інформаційної безпеки, професійної підготовки журналістів, етики висвітлення подій, взаємодії редакцій, а також впливу цифрових технологій на новинну динаміку. Огляд наукових праць та журналістських матеріалів дає змогу простежити, як українська журналістика реагує на виклики війни, яким чином змінюються підходи до висвітлення подій, і як формуються нові стандарти професійної поведінки, орієнтовані на відповідальність, стійкість і суспільну користь.

Проблематика безпеки журналістів в умовах війни простежується в сучасних дослідженнях і статистичних журналістських звітах. За даними Національної спілки журналістів України та Міжнародної федерації журналістів, станом на жовтень 2025 року загинуло щонайменше 133 медійники. Серед них – ті, хто виконував професійні обов'язки, цивільні жертви та журналісти, які мобілізувалися до лав Збройних сил. Обсяги втрат демонструють реальний рівень ризиків для представників професії та потребу у створенні надійних механізмів захисту [52].

У воєнний період значно зросла роль журналістських спільнот та об'єднань. Вони виконують функцію не лише професійної комунікації, а й солідарності – допомагають евакуйованим колегам, засновують спільні освітні проєкти, виступають своєрідними «адвокатами» свободи слова на міжнародному рівні. Їх колективна активність формує новий тип журналістської культури, заснований на взаємопідтримці та спільній відповідальності [61].

Разом з тим, організації постійно фіксують й численні злочини проти українських медіа. За даними Інституту масової інформації, лише за три роки повномасштабного вторгнення Росія вчинила проти українських журналістів понад 800 злочинів, серед яких – кібератаки, переслідування та загибель працівників українських медіа. Факти гібридних атак свідчать про системний характер інформаційного терору з боку РФ, який має на меті придушити незалежні голоси й зруйнувати інформаційну стійкість суспільства [48].

Додатково варто згадати наслідки прямих ударів по медіаінфраструктурі. Під час балістичного обстрілу 6 квітня 2025 року значних руйнувань зазнали

будівлі, де розташовувалися редакції державного підприємства «Мультимедійна платформа іномовлення України». Знищення техніки та архівів не лише ускладнила мовлення, а й мала символічний характер для ворога – це спроба знищити український інформаційний простір як інституцію [55].

Додаткової уваги потребує й питання організації роботи журналістів у зонах підвищеної небезпеки. Однією з ключових вимог безпеки є дотримання регламенту виїздів на місця атак лише після оголошення відбою повітряної тривоги. Такий підхід має не лише практичне, а й правове та етичне підґрунтя. З точки зору безпеки, він мінімізує ризики повторних ударів, які є типовою тактикою противника, спрямованою на ураження рятувальників, військових і журналістів, що прибувають до місця події.

Приклад «польової» роботи подає І. Моргун, описуючи досвід запорізьких журналістів. Вони виїжджають фіксувати наслідки атак, незважаючи на ризики одразу після відбою повітряної тривоги. Подібна практика діє і в інших регіонах. Вона доводить високий рівень професійної відповідальності та готовність локальних редакцій працювати в умовах постійної небезпеки. Водночас такий механізм потребує координації з військовими структурами і чітких протоколів безпеки [33].

Схожі аспекти безпеки підкреслює й журналістка «Суспільного» Софія Скиба, яка у статті К. Лисюка розповідає, що знімальні групи виїжджають лише після відбою тривоги. До того ж використовують засоби захисту (каски, бронежилети та аптечки) і намагаються уникати повторних ризиків. Вона зазначає, що журналісти мають потребу у постійному оновленні знань із домедичної допомоги та дотриманні етичних меж у висвітленні жертв війни, адже публікація шокових фото чи відео не завжди служить суспільним інтересам [30].

У процесі висвітлення наслідків обстрілів та бойових дій журналісти зобов’язані координувати свої дії з обласними військовими адміністраціями (ОВА/ОДА), які виконують функцію посередника між представниками медіа та структурами сектору безпеки і оборони. Співпраця є не лише процедурною

вимогою, а й важливою умовою забезпечення безпеки журналістів і збереження державної таємниці. Саме місцеві військові адміністрації мають уповноважених спеціалістів із воєнного командування, які володіють актуальною інформацією щодо рівня небезпеки, можливих мінувань, повторних обстрілів або заборонених для зйомки об’єктів.

Експерти формують офіційні списки дозволених локацій і координують адреси, де медіа можуть працювати без ризику для життя та без порушення режиму воєнної таємниці. Сталий алгоритм взаємодії гарантує узгодженість дій журналістів і військових, зменшує хаотичність інформаційних потоків та унеможливлює випадкове розкриття тактичних деталей, що можуть бути використані ворогом. Окрім того, співпраця з адміністраціями дозволяє журналістам отримувати достовірну офіційну інформацію, що підвищує якість і верифікованість матеріалів. Налагоджений контакт між редакціями та ОВА є важливим елементом системи інформаційної безпеки, який поєднує професійні потреби журналістики із завданнями військового управління й захисту населення.

Воєнкор Руслан Ярмолюк звертає увагу на те, що систематична модернізація ворожого озброєння ускладнює роботу журналістів на передовій. З використання керованих авіаційних бомб (КАБів) збільшилась кількість постійних обстрілів населених пунктів, що змусило репортерів змінювати маршрути та працювати в умовах безперервної небезпеки [62].

Журналістика у воєнний час потребує не лише оперативності, а й глибокого розуміння соціальних процесів, які супроводжують конфлікт. Війна суттєво розширила межі відповідальності медійників: від простого інформування суспільства вони переходять до участі у формуванні громадської думки, зміцненню морального духу та документування подій для історії. У цьому контексті медіа стають важливим інструментом національної консолідації та психологічної підтримки громадян [50].

Важливим чинником інформаційної безпеки є надійна верифікація фактів і джерел на місцях подій. Сучасні українські журналісти дедалі активніше

використовують елементи фактчекінгу, мультимедійних технологій і співпраці з аналітичними центрами для підвищення достовірності повідомлень. Розвиток цього напряму вважається основою стійкості журналістики в умовах воєнної пропаганди та масових маніпуляцій [47].

Окремий напрям досліджень журналістикознавці присвятили питанню довгострокових наслідків інформаційної війни. Вчені наголошують, що тривале перебування у стані постійного стресу та боротьби з фейками змінює як структуру інформаційного ринку, так і професійну ідентичність журналістів. З одного боку, це стимулює професійне зростання, розвиток навичок швидкої перевірки фактів та аналізу [63].

Одночасно журналісти були змушені переосмислити безпекові аспекти своєї професії та виробити підходи до оперативного реагування на інформаційні спецоперації противника. Учений наголошує на необхідності подальших наукових досліджень, спрямованих на створення ефективних систем швидкої верифікації даних та розробку методів мінімізації як внутрішніх, так і зовнішніх інформаційних ризиків в інтересах національної безпеки й обороноздатності України [51, с. 230].

А. Стефанович у своїх дослідженнях наголошує, що під час збройних конфліктів засоби масової інформації часто можуть мимоволі посилювати соціальну напругу. Надмірне зосередження уваги на проявах насильства, що отримало назву «журналістика війни», а також вибіркове представлення окремих груп населення призводять до формування упереджених суспільних оцінок і поглиблення розколу між різними соціальними верствами. Така тенденція властива багатьом країнам, які переживали військові конфлікти [53, с. 63].

Як зазначає К. Федотенко, посилення державної політики, спрямованої на усунення впливу російського медіаконтенту та підтримку національного продукту, сприяє формуванню загальноукраїнської ідентичності. Цей процес підвищує інформаційну стійкість суспільства та зменшує вразливість до ворожої пропаганди [57, с. 43].

Особливу роль у збереженні стійкості інформаційного простору відіграють саме регіональні редакції. Вони ближчі до реального життя громади, а тому здатні формувати довіру через персоніфіковані історії, локальний контекст і діалог із аудиторією. Саме регіональні ЗМІ часто першими реагують на події, виконуючи функцію не лише джерела новин, а й інструмента громадської взаємодії в кризових умовах [46].

Дослідники також підкреслюють, що в умовах тривалого воєнного конфлікту посилюється роль міжредакційної взаємодії. Обмін інформацією між місцевими і національними командами допомагає забезпечити єдність інформаційного поля, уникнути дублювання й поширення неперевірених повідомлень. Ця співпраця створює ефективну мережу професійної підтримки та сприяє стабільності журналістських стандартів і взаємній відповідальності редакцій [59].

У зонах ураження 22 березня 2024 року в Запоріжжі працювали представники як місцевих, так і національних медіа, зокрема кореспондентка телеканалу «РАДА» Єва Міронова. Приклад її роботи у статті НСЖУ свідчить про високий рівень професійної готовності запорізьких журналістів діяти в умовах небезпеки, а також про важливість оперативного збору достовірної інформації безпосередньо з місця подій. Практика відображає тенденцію до формування культури відповідального репортажу, коли медійники, дотримуючись вимог безпеки, забезпечують населення, як міста так і країни перевіреними фактами навіть у надзвичайних обставинах [38].

Науковець Є. Соломін аналізує трансформаційні процеси, що відбулися у діяльності локального телебачення після початку повномасштабної війни, зокрема у регіонах, віддалених від лінії бойових дій. Дослідник зазначає, що нові виклики, з якими зіткнулися медіа на заході України, зумовили швидку перебудову системи масових комунікацій: редакції розширили виробництво новинного контенту, посилили перевірку джерел, запровадили механізми протидії фейкам, дезінформаційним кампаніям і кіберзагрозам.

Черкаські медіа демонструють збалансований підхід до висвітлення інформації про воєнні події, поєднуючи локальний та загальнонаціональний виміри новин. Якщо на власних вебсайтах редакції зазвичай публікують матеріали, які стосуються безпосередньо наслідків обстрілів у межах області, то на сторінках у соціальних мережах, зокрема в телеграм-каналах, журналісти інформують і про події в інших регіонах [66].

На думку Т. Поди, військова журналістика на місцевих телеканалах вимагає особливої уваги до безпекових і візуальних аспектів виробництва новин. Дослідниця зазначає, що найбільш рейтинговими є сюжети про зруйновані культурні пам'ятки, у яких поєднуються історичний контекст і візуальні свідчення наслідків. Монтаж таких матеріалів підпорядковується принципам військової етики – журналісти не розкривають геолокаційні дані, але зберігають документальну достовірність [39, с. 28].

Діяльність журналістів безпосередньо на місцях ворожих обстрілів є однією з найскладніших форм репортажної роботи у період війни. Такі виїзди передбачають не лише високий рівень особистої відповідальності, а й уміння оперативно діяти в умовах нестабільного інформаційного середовища [30].

У перші хвилини після атаки зазвичай фіксується відсутність мобільного зв'язку, інтернету та електропостачання, що зумовлено пошкодженнями інфраструктури або свідомими діями противника. Це створює серйозні технічні обмеження для журналістів, які не можуть здійснити прямі включення, надіслати фото-, відео- чи текстові матеріали до редакції або опублікувати інформацію у соціальних мережах. В таких обставинах першочерговим завданням стає не швидкість, а правильна фіксація фактів – короткі замітки, таймкоди, свідчення очевидців, аудіозаписи, фото на особисті пристрої – усе це становить первинний інформаційний масив, який згодом проходить перевірку і використовується у підготовці матеріалів [66].

Через відсутність зв'язку соціальні платформи редакцій часто залишаються без оперативних оновлень. Для уникнення інформаційного вакууму журналісти вдаються до текстових повідомлень без зображень, де

стисло повідомляють лише підтверджені факти – час атаки, тип зброї, район події та наявність постраждалих (за офіційними джерелами). Це дозволяє дотриматися принципів достовірності та уникнути панічних настроїв, водночас не наражаючи на небезпеку учасників рятувальних робіт.

Після відновлення зв'язку до редакцій передаються повні пакети матеріалів – фото, відео, свідчення, уточнені дані – для подальшого аналізу, монтажу та публікації.

Суттєвий вплив на розвиток українського інформаційного продовжують чинити саме цифрові технології та розширення можливостей онлайн-журналістики. До прикладу, якщо кореспондент на місці нещодавньої атаки не має можливості оперативно провести включення до студії або передати власні медіафайли – текстовий опис на певний час стає основним контентом для соцмереж традиційних медіа.

Соціальні платформи, месенджери й стрімінгові платформи стали не лише джерелом оперативних повідомлень, а й простором для поширення дезінформації. Це зумовлює необхідність удосконалення медіаграмотності журналістів і громадян, щоб забезпечити критичне сприйняття контенту та підвищити довіру до професійних ЗМІ [54].

У ряді випадків у координації роботи медійників на місцях обстрілів беруть участь представники Служби безпеки України. Їхня присутність пояснюється потребою у захисті державних інтересів і безпеки регіону. СБУ може надавати рекомендації щодо часу зйомки, заборонених кадрів або меж, у яких можна проводити фіксацію подій. Разом з тим вони можуть перевірити документи, які підтверджують належність кореспондента до редакції та наявність акредитації.

У цьому контексті співпраця журналістів зі Службою безпеки не є формою цензури, а виконує функцію профілактики витоку інформації, яка може бути використана ворогом для коригування вогню чи розвідки позицій українських сил. Водночас журналісти, дотримуючись вимог Служби безпеки, зберігають

право на об’єктивне висвітлення подій, що відповідає принципам національної інформаційної політики під час воєнного стану.

При цьому важливою частиною редакційного процесу є особиста участь телевізійного кореспондента у монтажі новинних сюжетів сюжету, що суттєво знижує ризики спотворення фактів чи використання чутливих кадрів у спосіб, який може зашкодити державній безпеці.

Кожен візуальний елемент – зруйнована будівля, військова техніка, уламки боєприпасів чи позиції рятувальників – може містити деталі, корисні для ворога. Саме тому телекореспонденти, які були безпосередньо на місці події, мають брати участь у доборі кадрів і узгодженні фінального відеоряду, адже вони краще розуміють контекст зйомки, межі дозволеної інформації та потенційні ризики.

Слід ураховувати, що Російська Федерація систематично моніторить українські новини, використовуючи відкриті матеріали для дезінформаційних кампаній, фабрикації фейків і маніпулятивного викривлення контексту. Тому будь-який необережно змонтований кадр або неузгоджена деталь може бути інтерпретована як доказ, «перекручений» для ворожої пропаганди. Ретельна участь журналіста у всіх етапах підготовки сюжету – від фіксації до монтажу – є ключовою умовою дотримання стандартів інформаційної безпеки й запобігання подальшим маніпуляціям.

Постійний контакт із травматичними подіями, ризики на передовій, інформаційне перенасичення та відсутність відпочинку призводять до емоційного виснаження. Тому сучасна теорія масової комунікації акцентує необхідність створення системи психологічної підтримки для працівників медіа – як на рівні редакцій, так і через професійні асоціації [56].

Таким чином, сучасні дослідження та практичні спостереження свідчать, що українська журналістика у період війни переживає глибоку трансформацію. Вона змінює не лише зміст і форми роботи, а й місію – від звичайного інформування до стратегічної комунікації, що сприяє національній єдності, опору та відновленню довіри до медіа. Системність цих процесів підтверджують

різні наукові джерела, які відображають як виклики, так і перспективи розвитку журналістики в умовах гібридної війни [64].

Проаналізовані джерела дають змогу дійти висновку про те, що повномасштабна війна стала каталізатором глибокої трансформації журналістської діяльності в Україні. Вона виявила не лише професійні ризики, але й потенціал розвитку – від формування нових підходів до комунікації до підвищення етичної свідомості та взаємної підтримки всередині професійного середовища. Питання безпеки журналістів набуло безпрецедентної актуальності. Високі показники втрат серед медійників і сотні зафіксованих злочинів проти медіа вимагають системного підходу до захисту працівників медіа, створення правових і технічних механізмів безпеки, розвитку кризових протоколів і навчальних програм. Спостерігається консолідація журналістської спільноти. Професійні об'єднання стали важливими центрами підтримки, взаємодопомоги й міжнародного представництва, що сприяє зміцненню ролі журналістики як інституції громадянського суспільства.

Сучасна війна довела, що ефективна журналістика ґрунтується на перевірці фактів, достовірності джерел і дотриманні етичних норм. Зростає значення фактчекінгу, міжредакційної кооперації та прозорої комунікації між медіа й аудиторією. Етичні дилеми – від висвітлення втрат до показу наслідків атак – формують нову культуру відповідального репортажу.

Цифрові технології радикально змінили способи збирання та поширення інформації. Вони одночасно відкривають нові можливості для оперативності й загрожують розповсюдженням фейків. Це зумовлює необхідність посилення медіаграмотності, як серед журналістів, так і серед споживачів контенту.

У воєнний період журналістика дедалі більше виконує функцію суспільного єднання. Локальні редакції, регіональні кореспонденти та незалежні онлайн-платформи стають важливими чинниками збереження довіри до медіа і консолідації громад навколо спільних цінностей.

Можемо дійти до висновку, що українська журналістика у час війни еволюціонує від класичного інформування до стратегічної комунікації,

спрямованої на підтримку суспільної стійкості та збереження демократичних принципів. Її подальший розвиток залежить від здатності професійної спільноти інтегрувати безпекові стандарти, етичні норми, технологічні інновації та механізми психологічної підтримки. Цей комплексний підхід є запорукою стійкості інформаційного простору й гарантією того, що журналістика залишатиметься важливою складовою національного спротиву й відбудови.

2.2 Українські воєнкори у матеріалах іноземних медіа

У сучасній інформаційній війні, що супроводжує збройну агресію Російської Федерації проти України, комунікаційний вимір набуває стратегічного значення. Висвітлення діяльності українських воєнних кореспондентів у західних медіа та правозахисних звітах стає не лише актом солідарності, а й високоефективним інструментом міжнародного впливу. Для України це питання не лише репутації, а й виживання у глобальному дискурсі, де правду про війну потрібно не просто донести — її потрібно довести, зафіксувати і зберегти.

Перш за все, розповіді західних медіа про українських журналістів формують довіру до українського інформаційного поля (рис. 2.1). В умовах, коли російська пропаганда системно дискредитує українські джерела, незалежні оцінки західних видань виступають зовнішнім підтвердженням професійності й об’єктивності українських медіа [68].

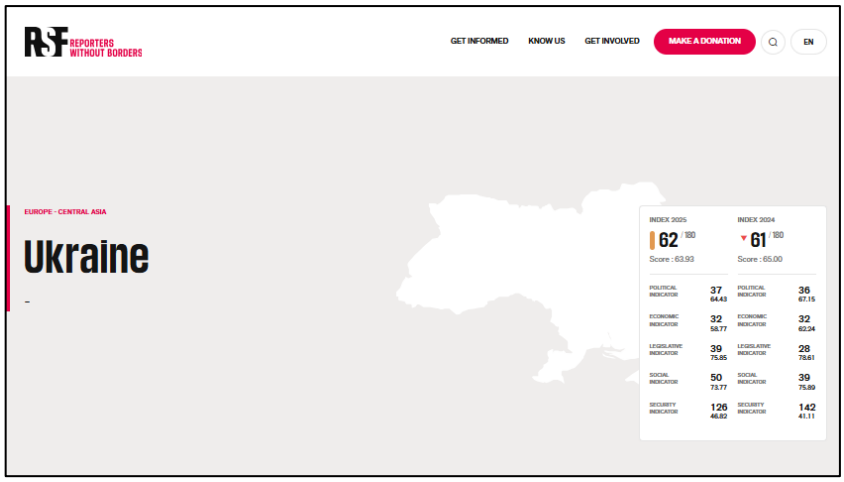

Рис. 2.1. Постійні статистичні зведення щодо ситуації з медіа в Україні на сайті RSF.

Другим аспектом є глобалізація українського наративу. Участь західних медіа у поширенні історій українських журналістів створює ефект «множинного голосу», коли українська правда набуває універсального звучання. Репортажі, аналітичні статті та документальні проєкти, створені або підтримані іноземними партнерами, стають каналом, через який світ сприймає не лише військові події, а й моральний вимір війни — боротьбу за свободу слова, людську гідність і право на професію. Така міжнародна присутність перетворює роботу українських воєнкорів на складову глобальної історії спротиву авторитаризму.

Не менш важливим є те, що правозахисні організації – такі як «Репортери без кордонів», Міжнародний інститут преси, ECPMF та інші – фіксують факти переслідування, поранень і загибелі журналістів в Україні. Їхні звіти мають вагу в міжнародному правовому полі, оскільки можуть стати доказовою базою для розслідування воєнних злочинів [70].

Документування нападів на журналістів – це не лише етичний акт пам’яті, а й юридичний механізм притягнення до відповідальності. Для України, яка виборює не лише територіальну, а й правову справедливість, такі докази є фундаментом у боротьбі за міжнародне визнання злочинів Росії [48].

Вітчизняні та іноземні науковці, а також правозахисні організації аналізують ризики, етичні дилеми, трансформацію журналістських стандартів та зміни в інформаційній політиці. У науковій та медіадослідницькій площині

воєнна журналістика розглядається як феномен, який одночасно поєднує завдання оперативного інформування та суспільної безпеки.

Одним із перших аспектів, на який звертають увагу дослідники, є зміна сприйняття українського медіапростору. За даними опитування «Детектор медіа», за останні роки зменшилася кількість аудиторії, яка вважає, що медіа працюють в інтересах держави (з 31% у 2022 році до 25% у 2023-му) та суспільства в цілому (з 15% до 12%). Натомість зросла частка громадян, переконаних, що медіа орієнтовані на власників та інвесторів. Результат опитування доводить поступове формування критичного погляду українців на роль журналістики з роками воєнного вторгнення, а також про запит на чесне та незалежне висвітлення воєнної дійсності [60].

Суттєвим є також вплив іноземних медіа на суспільну довіру до українських джерел. Коли українські новини чи репортажі цитуються у «Reuters», «Associated Press» або «The Washington Post», це підвищує суспільну довіру до вітчизняних журналістів. З іншого боку, критичні матеріали західних видань про українську владу або телемарафон можуть посилювати внутрішню дискусію щодо прозорості й незалежності медіа. Західні оцінки стають каталізатором суспільного діалогу і своєрідним механізмом зовнішнього контролю.

Питання довіри до медіа у воєнний період стало предметом уваги міжнародних організацій. За даними «Репортерів без кордонів» (RSF), станом на лютий 2024 року рівень довіри до українських телеканалів, зокрема до телемарафону «Єдині новини», залишається низьким. Лише близько 10% глядачів продовжують його дивитися, а трохи більше 20% вважають його актуальним [69]. Це демонструє на світовому майданчику феномен прагнення українського глядача навіть у часи воєнного протистояння, коли інформаційна безпека є пріоритетом, до різноманітності джерел і незалежності думок.

Увага західних медіа до досвіду українських журналістів сприяє зміцненню професійної солідарності. Коли британські, французькі чи німецькі репортери розповідають про ризики, з якими стикаються їхні українські колеги,

формується відчуття спільної місії. Це відкриває шлях до нових навчальних програм, спільних медіапроєктів, грантів і безпекових ініціатив, спрямованих на захист репортерів у гарячих точках. У довгостроковій перспективі така співпраця створює мережу взаємної підтримки, що зміцнює міжнародну медіаспільноту.

Водночас, як названі вище українські і міжнародні правозахисні організації документують численні випадки насильства проти журналістів. За даними RSF, з моменту початку вторгнення російські війська систематично обстрілювали готелі, в яких тимчасово перебували українські та іноземні журналісти. Лише за період з лютого 2022 по березень 2025 року зафіксовано 31 удар по 25 готелях у регіонах поблизу фронту. Один зі співробітників Reuters, радник із безпеки Раян Еванс, загинув під час обстрілу в Краматорську. Загалом постраждали щонайменше 25 журналістів і працівників ЗМІ [67].

Факти постійної вразливості українських меді, які розголошують світові медіа та міжнародні об'єднання доводять до цілої низки інших країн, що журналістика в Україні нині є однією з найбільш небезпечних професій у світі.

Дані Міжнародного інституту преси (IPI) також свідчать про масштабні злочини Росії проти українських медіа. Згідно зі звітом, щонайменше 50 журналістів отримали поранення від початку війни. У 2024 році фіксувалися ще понад 15 атак на офіси та інфраструктуру українських медіа. Першою жертвою став оператор Євген Сакун, який загинув під час удару по київській телевежі 1 березня 2022 року [70].

Разом з тим іноземні ЗМІ не лише наслідки російської агресії, а й тих, хто щоденно документує війну, ризикуючи власним життям. Коли міжнародні медіа розповідають про українських журналістів, операторів, фіксерів, редакторів, вони роблять видимою ту працю, яка зазвичай залишається за кадром, але без якої світ не знав би про злочини. Ці матеріали допомагають аудиторії за кордоном краще зрозуміти, що війна постає не в якості абстрактного конфлікту, а реальністю, у якій працюють конкретні люди з професійними стандартами, етичними дилемами й особистими втратами.

З іншого боку, міжнародна увага до українських медійників посилює суб'єктність України в глобальному інформаційному просторі. Коли іноземні медіа цитують українських репортерів, показують їхні сюжети, беруть у них інтерв'ю, це зменшує ризик втрати актуальності війни у світі. Українські журналісти в такому разі постають не лише джерелами інформації, а й повноцінними учасниками формування світового порядку денного щодо війни, воєнних злочинів і відповідальності агресора.

Так само і у 2025 році свобода слова та безпека журналістів залишаються під прямою загрозою, а професія воєнкора в Україні – це не лише інформування, а й щоденне свідчення злочинів війни.

У контексті систематичних порушень прав журналістів цінним є аналіз досвіду українських медійників, які з перших днів війни стали воєнкорами. Організація ECPMF описує історії репортерів, які перейшли від цивільної журналістики до фронтової. Зокрема, Анастасія Береза документує людські історії війни, показуючи не лише руйнування, а й емоційні переживання постраждалих, матерів, дітей і військових. Її репортажі вказують на зростання гуманістичного виміру української журналістики, орієнтованої на співчуття та розуміння [68]. Підхід журналістки близький до традицій «журналістики свідчення», яка має вагоме значення в іноземних медіа і водночас формує емпатичне сприйняття України у світі.

Війна внесла суттєві корективи у роботу журналістів, а саме телерепортерів. Поряд із необхідністю оперативності виникає обов'язок дотримуватися воєнної цензури, не розголошувати стратегічну інформацію та одночасно зберігати довіру аудиторії. З часом постає складний баланс між правом суспільства знати і необхідністю безпеки [58, с. 114].

Як зазначає журналістка «Суспільного» Олександра Новосел, робота воєнних кореспондентів вимагає мобільності, багатозадачності та інтуїції. За її словами, журналістська команда у Харкові часто «їде на одну зйомку, а привозить п'ять», адже в процесі роботи знаходяться нові історії людей, міста, повсякденного життя під обстрілами [23].

Нині українські воєнкори виконують функції не лише репортерів, а й документалістів епохи, фіксуючи історію у реальному часі. Робота на лінії вогню або в містах, які постійно зазнають ударів, вимагає від журналіста мобільності, готовності змінювати плани впродовж дня, уміння швидко ухопити важливу деталь і перетворити її на історію, зрозумілу глядачеві. Замість одного запланованого сюжету виникає кілька, адже кожен виїзд на місце події відкриває нові теми і нові свідчення. У цьому власне проявляється специфіка воєнної журналістики: вона не просто фіксує факт обстрілу чи кількість постраждалих, а показує, як війна змінює життя конкретних людей і цілих громад.

Водночас такі матеріали виходять за межі звичайних новин і набувають значення документів епохи. Репортажі з місць атак, історії поранених, родин загиблих, медиків, рятувальників та волонтерів формують живий архів війни, який важливий не лише для внутрішньої аудиторії, а й для зовнішнього світу. Телевізійний контент про воєнні злочини починає виконувати одразу кілька функцій. Він інформує, емоційно залучає, формує суспільну пам’ять і водночас може слугувати частиною доказової бази для міжнародних інституцій.

На думку українського науковця та журналіста Миколи Рябчука, міжнародна увага до теми війни в Україні формується також через публікації аналітичних центрів. У звіті міжнародних експертів, проаналізованому дослідником, зафіксовано численні порушення Конвенції ООН про факти геноциду, зокрема навмисні напади на цивільне населення, гуманітарні коридори та інфраструктуру [49, с. 155].

Матеріали західних медіа, в яких фігурують українські воєнкори поступово стають підґрунтям для міжнародних медійних платформ, які відображають трагедію України крізь призму прав людини та злочинів проти людяності.

Іноземні медіа виконують функцію зовнішнього дзеркала для українського суспільства. Навіть через матеріали західних медіа – таких як «BBC», «CNN», «The Guardian», «Deutsche Welle», «Le Monde» чи «New York Times» – українці отримують уявлення про те, як світ сприймає їхню боротьбу, державу та медіа

(рис. 2.2). Така тенденція створює певний «ефект відображення»: міжнародне визнання українських журналістів і воєнкорів підсилює відчуття професійної легітимності всередині країни. Для медіаспільноти це вже стало своєрідним зворотнім зв'язком, який стимулює збереження високих стандартів через зовнішню оцінку, яка своєю черго, впливає на внутрішню самооцінку професіоналів.

Особливо важливо, що публікації про українських воєнкорів дають світу людський вимір війни. Вони показують не лише фронт і руйнування, а й долі людей, які щодня ризикують життям заради документування правди. Через історії українських журналістів іноземна аудиторія краще розуміє глибину трагедії, ціну спротиву й водночас – незламність суспільства. Це формує емпатію, що часто має більший вплив, ніж будь-які політичні заяви.

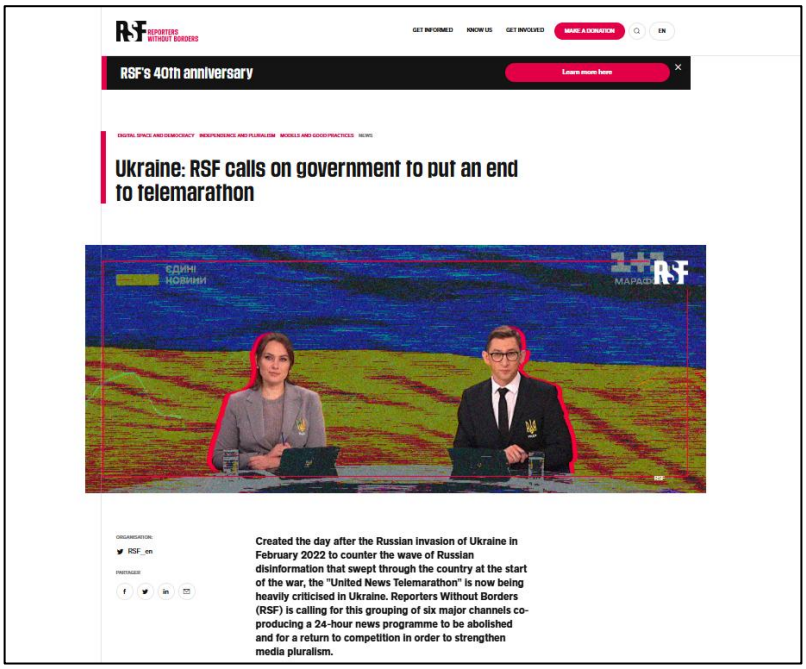

Рис 2.2. Стаття RSF про події в українському медіапросторі.

На думку дослідника К. Зіані, який аналізує висвітлення війн у Сирії та Ємені західними медіа, міжнародна журналістика часто відображає події через призму політичних тенденцій або впливів держав. У своїй праці «Війна та журналістика: висвітлення сирійської та єменської війни через онлайн-новини

New York Times» автор підкреслює, що фрейми, обрані редакціями, значною мірою визначають суспільне сприйняття конфліктів [71].

Проведення паралелей з українським контекстом дозволяє зрозуміти, як формуються глобальні наративи про війну в Україні, де боротьба за інформацію стала не менш важливою, ніж боротьба на полі бою. У ширшій історичній перспективі воєнна журналістика неодноразово проходила через кризу довіри. Як свідчить аналіз медіа в період воєнних протистоянь 2003 року в Іраку, незалежність журналістики часто поступалася пропагандистським цілям держав, які брали участь у конфліктах [27, с. 49]. Цей досвід є застереженням і для сучасних українських медіа, які мають уникати спокуси перетворитися на інструмент суто офіційної риторики.

У сучасній інформаційній війні, що супроводжує збройну агресію Російської Федерації проти України, комунікаційний вимір набуває стратегічного значення. Висвітлення діяльності українських воєнних кореспондентів у західних медіа та правозахисних звітах стає не лише актом солідарності, а й потужним інструментом міжнародного впливу. Для України це питання не лише репутації, а й виживання у глобальному дискурсі, де правду про війну потрібно не просто донести – її потрібно довести, зафіксувати і зберегти в історії. Насамперед, розповіді західних медіа про українських журналістів формують довіру до українського інформаційного поля. В умовах, коли російська пропаганда системно дискредитує українські джерела, незалежні оцінки західних видань виступають зовнішнім підтвердженням професійності й об’єктивності українських медіа.

У публікаціях провідних міжнародних медіа українські воєнні кореспонденти постають не як частина державної пропаганди, а як свідки воєнних злочинів, які працюють у небезпечних умовах задля збереження правди. Такий образ допомагає утвердити довіру світової аудиторії до українських джерел інформації, що особливо важливо в контексті протистояння дезінформації.

Другим аспектом є глобалізація українського наративу. Участь західних медіа у поширенні історій українських журналістів створює ефект «множинного голосу», коли українська правда набуває універсального звучання. Репортажі, аналітичні статті та документальні проєкти, створені або підтримані іноземними партнерами, стають каналом, через який світ сприймає не лише військові події, а й моральний вимір війни – боротьбу за свободу слова, людську гідність і право на професію. Така міжнародна присутність перетворює роботу українських воєнкорів на складову глобальної історії спротиву авторитаризму.

Правозахисні організації – такі як «Репортери без кордонів», Міжнародний інститут преси, ECPMF та інші – фіксують факти переслідування, поранень і загибелі журналістів в Україні. Їхні звіти мають вагу в міжнародному правовому полі, оскільки можуть стати доказовою базою для розслідування воєнних злочинів. Таким чином, документування нападів на журналістів – це не лише етичний акт пам'яті, а й юридичний механізм притягнення до відповідальності. Для України, яка виборює не лише територіальну, а й правову справедливість, такі докази є фундаментом у боротьбі за міжнародне визнання злочинів Росії.

Крім того, увага західних медіа до досвіду українських журналістів сприяє зміцненню професійної солідарності. Коли британські, французькі чи німецькі репортери розповідають про ризики, з якими стикаються їхні українські колеги, формується відчуття спільної місії. Це відкриває шлях до нових навчальних програм, спільних медіапроєктів, грантів і безпекових ініціатив, спрямованих на захист репортерів у гарячих точках. У довгостроковій перспективі така співпраця створює мережу взаємної підтримки, що зміцнює міжнародну медіаспільноту.

Особливо важливо, що публікації про українських воєнкорів дають світу людський вимір війни. Вони показують не лише фронт і руйнування, а й долі людей, які щодня ризикують життям заради документування правди. Через історії українських журналістів іноземна аудиторія краще розуміє глибину трагедії, ціну спротиву й водночас – незламність суспільства. Це формує емпатію, що часто має більший вплив, ніж будь-які політичні заяви. Зрештою, така увага сприяє інституційному зміцненню України. Коли міжнародні

структури визнають рівень небезпеки, у якому працюють українські журналісти, це створює підстави для політичного та фінансового захисту свободи слова. У цьому сенсі репортажі, аналітичні матеріали й звіти стають не просто публікаціями, а елементом дипломатичної підтримки – медійним еквівалентом оборонної допомоги.

Розповіді західних медіа і правозахисних організацій про роботу українських воєнних кореспондентів є критично важливими для формування міжнародного іміджу України як демократичної держави, що захищає свободу слова навіть у найтемніші часи.

Іноземні медіа також відіграють роль каналу публічної дипломатії. Через них Україна входить у постійний діалог зі світом, а через відповідь – зі своїми громадянами. Позитивне міжнародне висвітлення підсилює національну єдність, утверджує переконання у справедливості боротьби. Однак публікації, основний фокус яких полягає у внутрішніх проблемах – корупції, суперечностях чи втраті довіри до телемарафону, – створюють виклик для влади і медіа: як реагувати конструктивно, не сприймаючи зовнішню критику як загрозу. Зовнішній медіадискурс виконує подвійну функцію – підтримуючу і коригувальну.

Західні видання не лише забезпечують видимість української правди у світі, але й створюють моральний, правовий і професійний фундамент для її захисту. В умовах гібридної війни за свідомість і довіру глобальної аудиторії саме такі свідчення стають тим «інформаційним фронтом», без якого неможливо перемогти у війні за реальність.

Можемо зробити висновок, що у баченні іноземних ЗМІ українські воєнні кореспонденти постають як професіонали, які поєднують репортерську відданість із гуманістичною місією. Репортажі з прифронтових територій та воєнних злочинів не лише інформують населення, а й формують міжнародне розуміння війни, стаючи джерелом довіри. Аналіз зарубіжних досліджень і звітів вчергове підтверджує, що робота українських журналістів сприймається як символ спротиву, етичної стійкості та служіння суспільству, яке виборює свободу слова і незалежність.

РОЗДІЛ 3
СПЕЦИФІКА МАТЕРІАЛІВ ПРО ВІЙНУ РЕГІОНАЛЬНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕЛЕКАНАЛІВ

3.1 Аналітичний зріз репортажів із місць ворожих атак на телеканалі «МТМ»

Локальний мовник, як правило, виступає важливим актором у фіксації та інтерпретації воєнних злочинів на рівні конкретної громади. На відміну від національних телеканалів, які часто пропонують узагальнену картину бойових дій та аналітичні огляди, локальний канал фокусується на безпосередньому досвіді жителів громади, роблячи акцент на близьких, «своїх» героях і конкретних локаціях, добре відомих аудиторії.

Репортаж телеканалу «МТМ» про авіаудар по цивільній інфраструктурі[1] можна віднести до показового прикладу локального телевізійного висвітлення воєнних злочинів, який у собі поєднує інформаційну, емоційну та меморіальну функції. Сюжет «Удар по Запоріжжю: авіабомбами по цивільних» вийшов в етер 7 грудня 2024 року**.** Структурно він вибудований за класичною логікою репортажу з місця подій: від фіксації наслідків атаки – до персоналізації досвіду постраждалих і завершення узагальнюючим акцентом, який надає події суспільно-політичного та символічного значення. Загальний хронометраж матеріалу 3 хвилини 58 секунд відповідає стандартам новинних випусків локального телебачення, де репортаж має залишатися достатньо динамічним, але водночас дозволяти розгорнути кілька людських історій і залучити різні типи джерел.

Перший рівень аналізу стосується візуальної структури та композиції кадру. Початок сюжету вибудувано на основі оперативного відео, джерелом

[1] На часі – Удар по Запоріжжю: авіабомбами по цивільних. 07.12.2024. URL: https://www.youtube.com/watch?v=sae1Co2bBPU

якого є пресслужба ДСНС – короткий 7-секундний лайф із моменту гасіння пожежі демонструє аудиторії безпосередні наслідки атаки та одразу привертає увагу через вогонь, дим та руйнування (Додаток А.1). Використання відео ДСНС у такому форматі виконує документальну функцію. Кадри, хоча й не були отримані в ході виконання редакційного завдання журналістами, все одно документують факт воєнного злочину – удару по цивільному об'єкту, а саме СТО. Динаміка кадру вогонь, рух рятувальників, гасіння одразу занурює глядача в атмосферу невідкладності та надзвичайної ситуації, формуючи емоційний тонус сприйняття.

Після короткого візуального вступу домінуючим елементом стає закадровий текст – типовий прийом для локальних новинних репортажів, коли журналіст не з'являється в кадрі як ведучий на місці події, а натомість «супроводжує» глядача голосом, коментуючи побачене. Закадровий текст виконує інформативну та інтерпретаційну функції: він фіксує ключові факти: характер удару, тип цілі, кількість постраждалих та масштаби руйнувань, водночас задаючи рамку сприйняття події саме як умисного удару по цивільних, а не абстрактного «обстрілу міста». Важливим є акцентування на інфраструктурі – СТО, житлових будинках, об'єктах цивільного значення, яке підкреслює невідповідність між військовою логікою та реальною практикою застосування сили з боку ворога.

Повторне включення лайфу з пошуково-рятувальної операції хронометражем у 10 секунд підсилює ефект «присутності» та дає змогу аудиторії побачити не тільки вогонь, а й працю рятувальників, процес розбору завалів, пошуку людей. Повторний візуальний супровід кадрами перших хвилин трагедії допомагає утримувати увагу і не дає сюжету перетворитися на суто вербальний опис події.

Наступний структурний блок – перехід до героїв репортажу. Ключовою фігурою стає пані Зінаїда – постраждала, яка вже не вперше зазнає наслідків ворожих атак. Герой з великим досвідом переживання подібних ситуацій є втіленням феномена повторної травматизації цивільного населення, яке живе на

прифронтових територіях. Війна постає не як одноразова катастрофа, а як затяжний, рецидивний досвід. Персоналізація через жіночий образ, тим паче, яка вже не вперше страждає від обстрілів викликає у глядача емпатію й, по суті, втілює образ «колективної жертви» війни – звичайної людини, яка не має стосунку до військової інфраструктури, але змушена жити в умовах постійного ризику. Її пряма мова містить елементи емоційної оцінки, зокрема страх, втому, безсилля, але водночас, стійкість та адаптацію. Це дозволило журналісту поєднати фактологічний рівень сюжету з психологічним виміром воєнних злочинів.

По завершенню історії постраждалої залучаються коментарі інших героїв – представники служб, волонтери, медики, посадовці, які дотичні до ліквідації наслідків атаки та допомоги постраждалим. Таке поєднання джерел є характерною для якісних репортажів про війну. З одного боку, вона засвідчує системну реакцію держави, а з іншого – створює ефект колективної відповіді суспільства на черговий злочин.

Кожна група героїв виконує власну функцію в комунікативній структурі сюжету. Рятувальники фіксують масштаби руйнувань і процес порятунку, медики, своєю чергою, підтверджують кількість і характер поранень та загиблих, представники влади надають офіційні оцінки й інформацію про подальші дії. У підсумку формується цілісна картина не лише трагедії, а й організованої відповіді на неї.

Особливої уваги заслуговує фінальний акцент сюжету – оголошення Дня жалоби за загиблими. Інформація оголошена в завершальній частині матеріалу виконує меморіальну та ціннісну функції. Вона піднімає сюжет із рівня фактичного повідомлення про черговий удар до рівня символічного визнання втрат і колективного горя. Повідомлення стає формою інституалізованої пам’яті, яке виводить приватне страждання родин загиблих у публічний простір. В термінах політики пам’яті, такий фінал репортажу вбудовує конкретну подію в ширший наратив про воєнні злочини РФ проти українського цивільного населення. Локальний телеканал тим самим не лише інформує, а й бере участь у

формуванні локальної та національної культури пам’яті про війну. Глядачам пропонується не просто переглянути новини, а долучитися до спільного переживання втрати.

З погляду жанрово-стилістичних особливостей, репортаж поєднує елементи класичного новинного сюжету за чіткою структурою, фактографічністю, посиланням на офіційні джерела з ознаками гуманітарно орієнтованої воєнної журналістики. Саме вона фокусується на долях цивільних. У матеріалі простежується прагнення автора дотримуватися етичних стандартів, зокрема відсутні натуралістичні кадри тіл загиблих, а основний акцент робиться на наслідках та допомозі, коректна лексика в описі ворога й жертв.

Таким чином посилюється ефект локальної емпатії та відчуття причетності: глядач бачить не абстрактний фронт, а власне місто, власний район, людей, із якими може перетинатися щодня. У контексті магістерського дослідження такий сюжет є показовим прикладом того, як локальне телебачення поєднує функції оперативного інформування, документування воєнних злочинів і формування колективної пам’яті про війну.

Репортаж про атаку на приватний сектор у Комунарському районі міста[2], який вийшов в етер телеканалу «МТМ» 9 червня 2025 року, дозволяє прослідкувати перехід локального мовника до оновлених стандартів новинного контенту, запроваджених після зміни керівництва телеканалу у травні 2025 року. Зокрема, у сюжеті простежуються ключові редакційні новації: обов’язкова присутність журналіста у кадрі, стендап із місця події, компактний хронометраж не більше 3 з половиною хвилин, збільшена частка лайфів і сфокусований відбір деталей, які підсилюють відчуття присутності глядача на місці атаки. Це свідчить про системну зміну підходу, з того часу новини розглядаються не лише як канал передачі фактів, а як інструмент візуально-емоційного залучення аудиторії до подій локального виміру війни.

[2] На часі – Атака на Запоріжжя. Зруйновані приватні будинки та є постраждалі. 09.06.2025. URL: https://www.youtube.com/watch?v=UzGhrEt5oiQ

Структурно сюжет побудований за моделлю, де інформаційна складова комбінується з елементами репортажної оповіді та документування свідчень. У вступі журналіст з'являється у кадрі зі стендапом на фоні зруйнованих будинків приватного сектору (Додаток А.2). Вже перші секунди включення містять концентрований блок ключових фактів, зокрема локалізацію, час атаки, тип зброї, стан постраждалих, масштаби руйнувань. Новий формат відповідає вимогам до «швидкого інформування»: глядач отримує загальну картину ще до розгортання сюжету, а стендап підтверджує, що журналіст фізично присутній на місці події. Ймовірніше, такий підхід зміцнює довіру аудиторії до матеріалу та відповідає новим вимогам до висвітлення з місць надзвичайних подій.

Подальша частина репортажу вибудовується навколо поєднання закадрового тексту та свідчень очевидців. На закадровому тексті наявні загальний вигляд подвір'їв приватних будинків. Після цього першим героєм став очевидець –Роман, чиї доньки перебували в одному з будинків поруч із місцем прильоту. Важливо, що автор зробив акцент не лише на фізичних наслідках удару, а і на життєвій ситуації родини: батько був на роботі, дітей вивезли родичі, вони фізично не постраждали, але зазнали сильного переляку. Пряма мова героя передає саме емоційний стан – шок, страх, розгубленість. Він описує, як старша донька бачила момент прильоту у вікно, як діти «дуже сильно злякались» і як їх вивезли до батьків дружини. У сюжет цілеспрямовано вводиться тема психологічних наслідків атаки для цивільних, особливо дітей, навіть тоді, коли немає фізичних травм. Автор поставив за мету наблизити локальний репортаж до міжнародних стандартів гуманітарно орієнтованої воєнної журналістики, де важливо показати не лише руйнування, а й травму як досвід.

Другим героєм стає пані Вікторія – мешканка сусіднього двору, яка ділиться візуальним досвідом моменту удару. Її розповідь фіксує деталі траєкторії снаряда‘ «летіло, блиснуло і різко спікірувало в будинок», а також особливість саме цієї атаки, а саме відсутність відчутного вибуху й диму, лише «купа землі» та уламки, які полетіли на подвір'я. Свідчення містян виконують

функцію фіксації специфіки застосування зброї, які можуть бути важливими в подальшому технічному або правовому аналізі експертів.

Наступний фрагмент із фокусом на багатоповерхівці, як розташована за кілька метрів від приватного сектору. У закадровому тексті кореспондент повідомляє, що вибухова хвиля викинула на фасад і прилеглу територію різноманітне сміття – уламки стін, одяг тощо. При цьому мешканці будинку також не чули виразного вибуху, а всі вікна вціліли. Саме це привертає увагу глядача, адже ситуація виглядає парадоксальною і нетиповою на фоні масштабних руйнувань приватних будинків. Пряма мова ще одного свідка деталізує момент удару: «удар», «все нагору вилетіло», «цеглини летять, пиляка, через вікно нічого не видно». Герой описує власні дії – як біг нагору перевіряти сусідів, стукати у двері, переконуватися, що вони цілі. Послідовність подій у репортажі візуалізує, як момент атаки, так і спонтанну взаємодопомогу мешканців.

Фінальний блок сюжету фокусується на реакції спецслужб та офіційній інформації про постраждалих. Закадровий текст повідомляє, що на місце одразу прибули рятувальники й комунальники, а до міського контакт-центру протягом першої години після атаки надійшло лише два звернення про пошкодження дахів. У кадр вводиться прессекретар міських служб, який надає офіційну інформацію. Промова структурована як офіційне пояснення: фахівці обстежують територію, кількість заяв наразі невелика, але команди на локаціях уже готові встановлювати тимчасові конструкції та брати участь у відновлювальних роботах. Синхрон виконує комунікативно-практичну функцію, адже глядач отримує сигнал, що міська інфраструктура реагує на подію системно, а потенційні постраждалі можуть розраховувати на оперативну допомогу.

Завершується репортаж стислим, але важливим фактологічним блоком: «загалом поранень зазнали дві літні жінки, одна з них госпіталізована з численними переломами та мінно-вибуховими пораненнями, іншу медикам вдалося стабілізувати на місці». Додається інформація про те, що ліквідація наслідків удару триває. Таким чином фінал матеріалу не містить сильного

символічного або меморіального акценту, як проаналізований вище, натомість вибудовується за логікою «розслідування ще триває», що залишає подію у статусі процесу, а не завершеного епізоду. Формат завершення відповідає загальному новинному стилю, де акцент робиться на фактах, динаміці подій і продовженні безперервної роботи.

Цей сюжет демонструє впровадження нових форм подачі, на рівні змісту репортаж документує черговий епізод удару по цивільній інфраструктурі – приватних будинках, які не мають жодного військового значення. Через поєднання особистих історій з фактами про характер руйнувань формується наратив про системний характер атак на цивільне населення. Чимала увага була приділена саме до деталей – траєкторія авіабомби, відсутність гучного вибуху, специфіка руйнувань у приватному секторі та навколо багатоповерхівки – відповідає внутрішнім вимогам телеканалу до конкретизації і фокусу на деталях під час зйомки, редагування і монтажу.

Новий формат подачі чутливої і надзвичайної інформації дозволяє розглядати матеріал як приклад трансформації локальної воєнної журналістики в бік стандартизованої, але водночас емпатійної та доказової практики висвітлення воєнних злочинів.

Репортаж про нічну атаку по Запоріжжю із застосуванням реактивних систем залпового вогню «Щонайменше 10 ударів із РСЗВ по Запоріжжю нанесли росіяни цієї ночі»[3] вийшов в етер 16 вересня 2025 року. Він фіксує окремі епізоди у реконструкції масштабної комбінованої атаки, яка зачепила одразу три райони міста. Структура матеріалу вибудована, як узагальнюючий репортаж із елементами хроніки. Тут поєднані візуальні свідчення нічних обстрілів, як-от у «лайфах» очевидців, коментарях постраждалих та представників міських служб, а також у підсумковому блоці із фактами про руйнування є інформація про відкрите кримінальне провадження. Композиція цього репортажу дозволяє

[3] На часі – Щонайменше 10 ударів із РСЗВ по Запоріжжю нанесли росіяни цієї ночі. 16.09.2025. URL: https://www.youtube.com/watch?v=algrTa8lJF0

одночасно виконати кілька функцій: інформаційну, документальну й гуманітарну. Новинний сюжет доводить масштаби атаки, фіксує індивідуальну травму, а наприкінці окреслює подію в правовому полі як воєнний злочин.

Відкривається репортаж коротким, але емоційно насиченим «люфтом» – відео знятим очевидцями вночі зі звуками вибухів. Уже перші секунди матеріалу вмикають глядача в атмосферу події не через інфографіку чи студійний закадровий голос, а через знайомий звук і картинку. Гучність відео завчасно була налаштована під час монтажу для того аби не викликати у глядачів панічні або травматичні стани. Разом з тим, звук підсилює сприйняття подальшої інформації як продовження реального досвід. Закадровий текст одразу структурує подію: уточнює час, суб'єкта атаки, тип озброєння і цивільний характер цілей. У вступі задається рамка саме воєнного злочину проти цивільної інфраструктури.

Далі репортаж вибудовується послідовним аудіовізуальним проходженням по найбільш постраждалих районах: Комунарському, Шевченківському та Південному мікрорайону. У кожному блоці журналісти комбінують закадровий опис із прямою мовою очевидців. Саме коментарі місцевих дозволяють показати різні виміри однієї атаки – руйнування, переляк, смерть, наслідки для житла, досвід втрати відчуття безпеки.

У блоці про Комунарський район акцент зроблено на приватному секторі: закадровий голос автора фіксує руйнування будинків і автомобіля на подвір'ї, а історія родини пані Юлії показує, як люди прокидаються від вибуху й буквально за хвилини стикаються з реальністю пожежі у сусідів. Пряма мова героїні структурована навколо сенсорних відчуттів: спалах, звук вибуху, уламки скла, які падають на ліжко, зруйнований дах, вибиті вікна, пошкоджені стіни й стеля. Деталізація у промові героя не лише візуалізує руйнування, а й демонструє вразливість побутового простору людини.

У блоці про Шевченківський район фокус зміщується з приватного сектору на багатоповерхівки. У «закадрі» кореспондент констатує, що найбільше постраждали перші поверхи, а мешканці відзначають незвичний характер вибухів – снаряди розривались у повітрі. Очевидець описує шок від масштабу

руйнувань на нижніх поверхах: «ніколи не думали, що перший поверх може так зруйнуватися» і власний переляк. Цей фрагмент важливий з двох причин. Передусім, він документує порушення звичних уявлень людей про те, як має виглядати небезпека. По-друге, торкається теми впливу нових типів або тактик застосування зброї на цивільне населення, що своєю чергою є релевантним для подальших правових і експертних оцінок.

Найбільш драматичним є епізод із Південного мікрорайону, де ракета влучила посеред подвір'я, залишивши велику вирву, а уламки розлетілися по квартирах. Тут репортаж переходить від фіксації руйнувань до теми смерті: один із уламків пробиває вікно й убиває 41-річного чоловіка. Очевидці демонструють журналістам фото уламків, показують траєкторію їхнього руху, пробивання кількох скляних бар'єрів – балкон, кімнатне вікно. Коментарі утворюють дуже конкретизовану картину того, як саме цивільна людина опиняється в зоні смертельної загрози, перебуваючи у власній квартирі. Важливу роль відіграє і розповідь пані Наталії: вона акцентує на випадковості порятунку: «якби вибігли на хвилину раніше…», а також прямо вербалізує релігійний та ціннісний виміри осмислення події у стані стресу «нас Господь уберіг».

Серед іншого, у цьому блоці виразно простежується гуманітарний акцент – смерть і поранення з'являються не як абстрактна статистика, а як результат конкретної траєкторії уламка, який знаходить людину в її повсякденному житті. Начебто технічний опис руху уламка через скло балкона й кімнати виконує функцію доказу, бо глядач бачить, що мішенню атаки не став типовий житловий двір і квартири цивільних.

Після блоків із історіями постраждалих репортаж переходить до фази демонстрації реакції міських служб і системи цивільного захисту. Закадровий текст інформує, що як тільки ситуація стала безпечною, на місця обстрілів вийшли понад півсотні працівників муніципальної аварійної служби, було залучено дев'ять одиниць техніки. У кадрі з'являється представник служби, який детально описує алгоритм роботи. У симнхрон спікера увійшла інформація про обстеження будинків, зняття розмірів пошкоджених віконних отворів,

встановлення плит OSB, динамічне зростання кількості звернень, значний обсяг робіт. Паралельно демонструються кадри з роботи рятувальних бригад: прибирання зруйнованих дахів, укріплення конструкцій, накриття плівкою для герметизації. Ця частина репортажу показує, що місто не залишає людей сам на сам із наслідками, а інституційно, оперативно і вже за шаблоном реагує на обстріли.

У фінальному закадровому блоці кореспондент узагальнює масштаби руйнувань і прямо вписує подію в юридичну площину воєнних злочинів. Зазначається, що внаслідок атаки виникли масштабні пожежі: надзвичайники ліквідували займання у трьох житлових будинках загальною площею 350 м², дві вантажівки горіли на стоянці, пожежа охопила 600 м² станції технічного обслуговування. Окремо підкреслюється, що вибухи пошкодили території навчального закладу, підприємств, автостоянку та іншу цивільну інфраструктуру (Додаток А.3).

Кульмінацією стає згадка про те, що прокуратура розпочала розслідування воєнного злочину, який призвів до загибелі людини. Власне цим репортаж фіксує не лише факт обстрілу, а й те, що держава кваліфікує його як злочин проти цивільного населення та включає у правове поле майбутньої відповідальності.

Репортаж демонструє здатність локального телеканалу працювати з комплексними атаками, навіть, якщо це кілька районів і різні типи руйнувань у межах одного сюжету, не розчиняючи при цьому людський вимір у статистиці. Композиція нічних «люфтів», локальні історії, робота спецслужб та правова кваліфікація суттєво наближає формат до багаторівневого наративу, характерного для національних мовників.

Висвітлення воєнних злочинів локальним телебаченням на прикладі репортажів програми «На часі» телеканалу «МТМ» доводить формування специфічної моделі воєнної журналістики, у якій поєднуються інформативна, документальна і гуманітарна функції. Аналіз телесюжетів про авіаційні удари, обстріли РСЗВ та інші атаки на цивільну інфраструктуру міста показує, що регіональний мовник системно фокусується на фіксації наслідків конкретних

епізодів насильства в межах окремого простору, зокрема на зруйнованих будинках, пошкоджених газопроводах, вікнах, дахах, навчальних закладах, приватному секторі та СТО. Деталізація у матеріалах прив'язує воєнний злочин до конкретної території, спільноти та щоденного досвіду мешканців, перетворюючи абстрактну воєнну статистику на зрозумілу для аудиторії картину локальної катастрофи.

Ключовою ознакою локального висвітлення є домінування перспективи очевидців і постраждалих. У репортажах «МТМ» систематично використовується пряма мова мешканців, які описують момент удару, власні емоції, тілесні реакції, руйнування житла, випадковість порятунку, втрату відчуття безпеки. Візуально-смислове ядро сюжетів становлять «лайфи» – відео очевидців та надзвичайних служб в перші хвилини атаки, кадри пожеж, рятувальних робіт, зруйнованих помешкань. Локальне телебачення виступає своєрідним «архіватором» щоденної воєнної реальності, фіксуючи на рівні міста те, що згодом може стати частиною національної та міжнародної доказової бази.

Водночас у структурі сюжетів простежується поступова інституціоналізація теми воєнних злочинів. Поряд із історіями постраждалих стабільно присутні блоки про роботу рятувальних служб, комунальних підприємств, медиків і правоохоронних органів. Журналісти фіксують алгоритми реагування – обстеження будинків, встановлення тимчасового захисту вікон, ліквідацію пожеж, відновлення інфраструктури – та регулярно повідомляють про початок розслідувань за фактами обстрілів. Унаслідок цього воєнний злочин у локальному етері постає не лише як трагедія окремих людей, а й як об'єкт правової кваліфікації та предмет відповідальності агресора

У підсумку можемо зазначити, що локальне телебачення виконує низку критично важливих завдань з документування конкретних епізодів насильства на рівні громади; робить видимими індивідуальні людські історії і травми; демонструє роботу служб і включає події до правового дискурсу воєнних злочинів. На відміну від національних мовників, які частіше пропонують узагальнену, аналітичну картину війни, локальний канал зосереджується на

мікрорівні – повсякденних наслідках атаки для конкретних вулиць, будинків, родин.

Журналісти каналу демонструють чітку орієнтацію на людину як головного героя репортажу. У центрі оповіді – досвід постраждалих, свідків, рятувальників, комунальних служб, що дозволяє глядачеві емоційно співпереживати подіям і сприймати їх як частину спільного локального досвіду.

3.2 Аналітичний зріз репортажів національних телеканалів: порівняння із сюжетами МТМ за ключовим аспектами

Доцільно насамперед окреслити специфіку функціонування загальноукраїнського телебачення в умовах повномасштабної війни та його ролі у висвітленні воєнних злочинів. Національні мовники працюють не лише як окремі редакції з власними стилістичними й жанровими традиціями, а й у тому числі, як елементи єдиного інформаційного простору, інтегрованого в формат телемарафону «Єдині новини». Такий формат зумовлює певну уніфікацію стандартів подачі інформації, посилений акцент на оперативності та координації з офіційними структурами. Водночас кожен канал зберігає власні підходи до побудови сюжету, вибору героїв, тональності, ступеня емоційності та візуальних рішень.

Специфічною ознакою національного телебачення у висвітленні воєнних злочинів є поєднання кількох рівнів комунікації в одному матеріалі: фактологічного, аналітичного, емоційно-людського та політико-правового. З одного боку, журналісти зобов’язані чітко передавати базові параметри події – тип удару, вид озброєння, масштаби руйнувань, кількість загиблих і поранених, характер пошкодженої інфраструктури. З іншого боку, у матеріалах центральних каналів завжди присутній елемент інтерпретації. Так, зокрема, атаки прямо називаються терористичними, наголошується на цілеспрямованому характері ударів по цивільних об’єктах, підкреслюється порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Репортаж «ТСН» телеканалу «1+1» про атаку керованими авіабомбами по Запоріжжю 30 вересня 2024 року[4], є представником типового для національного мовника формату висвітлення воєнних злочинів, у якому авторка поєднала інформаційну насиченість, емоційну залученість аудиторії та виразний акцент на гуманітарному вимірі події. Вже у підводці ведучої задається рамка сприйняття, а саме фіксується кількість випущених авіабомб, число постраждалих, зокрема дітей, а також масштаб руйнувань. У тексті зазначено про повністю знищений під'їзд багатоповерхівки, зруйновані та пошкоджені будинки, через що сюжету одразу надається статус події загальнодержавного значення, а воєнний злочин маркується через цифри, географію і наслідки.

За своєю структурою матеріал побудований як репортаж із місця подій із домінуванням закадрового тексту кореспондентки, який проводить глядача крізь різні локації, серед яких багатоповерхівка, приватний сектор, подвір'я з вигорілими автівками, місця роботи рятувальників. Візуальний ряд складається переважно з крупних та середніх планів руйнувань: діра замість під'їзду, розтрощені стіни, відсутні вікна, згорілі машини (Додаток А.4). У матеріалі про обстріл власкор формує повідомлення про масштабну цілеспрямовану атаку на цивільну інфраструктуру. Використання термінів «керовані авіабомби», «КАБи», вказівка на час удару радше підкреслюють технологічний і умисний характер злочину. Кореспондентка фокусує увагу глядача на тому, що ворог свідомо б'є по житлових районах.

Важливою особливістю є робота з героями сюжету. У матеріалі присутні кілька блоків прямої мови очевидців, які доповнюють інформаційний каркас емоційними деталями: опис спалаху і вибуху, падіння стелі, скла, що розлітається по ліжку, стан шоку, переляк, опіки, розповіді про 71-річну матір у лікарні, 91-річного чоловіка, який пережив Другу світову, але знову опинився в епіцентрі війни. Історії людей у репортажі переводять тему з площини абстрактної статистики у площину конкретних людських доль, актуалізують

[4] Жінку затиснуло між плитами! Моторошні наслідки удару КАБами по Запоріжжю. 30.09.2024. URL: https://www.youtube.com/watch?v=7blzGV4doio

мотив вторинної травматизації – люди, які вже мають досвід війни, знову стають її жертвами.

Окремо варто відзначити гуманітарний фокус сюжету. Кореспондентка приділяє увагу не лише людським жертвам і руйнуванням, а й меншим деталям, які теж підсилюють емпатію аудитоії. В матеріалі згадується порятунок кішки Меган, яку рятувальники знаходять у зруйнованій квартирі та повертають власникам; допомога волонтерів, які привозять гарячий суп та чай; родичі й друзі, які приїжджають аби допомогти у розборі завалів. Такі елементи конструюють образ спільноти, яка, попри масштаб злочину, зберігає взаємодопомогу і солідарність. Водночас через фразу очевидця «це мирний приватний сектор, де немає жодних військових частин» прямо артикулюється ключова теза про невійськовий характер цілі, тобто про порушення норм міжнародного гуманітарного права.

Репортаж також чітко демонструє роль інституцій у реагуванні на воєнний злочин. У кадрі з’являється речниця ДСНС, яка пояснює хід рятувальної операції, наголошуючи на використанні спеціального обладнання та психологічній підтримці постраждалих. У фінальній частині сюжету, як і в попередніх сюжетах МТМ, підкреслюється участь рятувальників і комунальних служб у розборі завалів, ремонті дахів, закритті вибитих вікон фанерою. Подання інформації у такому форматі укорінює у свідомості глядача відчуття, що держава і міські служби не залишають людей сам-на-сам із наслідками атаки, а реагують системно і скоординовано.

З точки зору жанрово-стилістичних особливостей національного мовника, цей репортаж демонструє поєднання класичного новинного формату. На це вказують: чітка підводка, фактологічний опис, цитати офіційних джерел. Привертається увага до дрібних деталей, персоналізація історій, побудова думки глядачів через досвід окремих людей. На відміну від локального телебачення, яке фіксує переважно один епізод у межах одного району, національний канал відразу показує кілька точок ураження та конструює цілісне уявлення про нічну атаку як масштабний злочин проти міста загалом.

Наступний репортаж «ТСН» про масовану атаку безпілотниками по Запоріжжю[5], показаний в етері об'єднаного марафону й ретрансльований «ICTV» 22 березня 2025 року, має інший – посилено національний і політико-комунікативний – формат висвітлення у порівнянні з локальним телебаченням. Студійна підводка задає емоційно загострену рамку, конкретизує кількість загиблих і поранених, уточнює вік постраждалих, а також окреслює часову динаміку. Ще до початку власне репортажу глядач отримує не тільки фактологічний «зріз», а цілісну драматургічну ситуацію, в якій є злочин, є жертви, є боротьба за життя а також трагічний фінал.

Жанрово і структурно матеріал є комбінованим. Репортаж поєднує псевдо-включення кореспондентки з місця події – зйомка телефоном на фоні зруйнованого приватного будинку із класичним закадровим репортажем, побудованим на офіційних даних і відео спецслужб. Формат псевдовключення передає ілюзію присутності журналістки на місці трагедії, створює ефект безпосередності та довіри, навіть якщо технічно це не прямий етер (Додаток А.5). Вже у першій фразі кореспондентки «саме тут російські терористи вбили цілу родину» закріплюється чітка етична й правова рамка: агресор називається «терористом», а подія – умисним убивством цивільних, а не «наслідком обстрілу».

Візуальний ряд і структура сюжету вибудувані навколо трьох ключових тематичних блоків. Знищений приватний будинок із загиблою родиною, уражений дитячий садок і пошкоджені багатоповерхівки. Побудова речення поетапно розширює карту злочину – від однієї сім'ї до освітнього закладу й далі до багатоквартирних будинків, де постраждали десятки людей та немовля. Через це сюжет набуває не лише інформаційної, а й символічної глибини, адже удар по дому – це знищення родини, а атака на садочок – на дітей і цивільну інфраструктуру. Не менш важливим є те, що в тексті неодноразово артикулюється цілеспрямований удар.

[5] Масована атака на Запоріжжя. Кількість загиблих зростає. Нові деталі атаки рф. 22.03.2025. URL: https://www.youtube.com/watch?v=BgmAJ-F_P2k

Особливу увагу приділено персоналізації трагедії та емоційному виміру. У матеріалі звучить голос місцевої мешканки, яка характеризує загиблих молодими, згадує доньку, яка ходила до школи, і старшу, яка вже вийшла заміж.

Цей коментар у репортажі є шляхом показу, що жертвами є люди. Інша героїня – працівниця дитсадка, яка була на чергуванні в момент удару і описує звук дрона, зростання напруги, момент вибуху й пожежі. Ще одна очевидиця, тримаючи на руках собаку, розповідає про нічну атаку, страх, істеричну реакцію. Розставлення саме цих героїв створює своєрідну галерею пережитого досвіду, в яких емоційні реакції стають частиною медійної оповіді про воєнний злочин.

Значним є й інституційний вимір матеріалу. У сюжет вмонтовано коментар голови районної адміністрації, який говорить про фіксацію пошкоджень, роботу ремонтних служб, відновлення покрівель і вікон. У підводці після сюжету та в додатковому блоці ведуча деталізує дані обласної військової адміністрації: кількість пошкоджених багатоповерхівок і приватних будинків, адміністративних об’єктів, кількість людей, які звернулися за допомогою, кількість важкопоранених. Завершенням стає записаний коментар очільника ОВА, який говорить з автомобіля. Така зйомка підсилює уявлення безперервного управлінського процесу і терміновості реагування.

Важливою рисою цього сюжету є багаторівневість подачі. Надзвичайна подія розповідається не лише в рамках власне репортажу, а й доповнюється після нього в студії – ведуча уточнює масштаби ураження, повторно артикулює тезу про цілеспрямований удар по цивільній інфраструктурі та пояснює, як організована ліквідація наслідків. Саме такі репортажі формують у суспільства розуміння війни, як послідовної системи злочинів проти цивільних.

Репортаж телеканалу «Ми Україна» в етері марафону «Єдині новини» за 10 грудня 2025 року, присвячений удару балістичної ракети по медичному центру в Запоріжжі[6], навідміну, від попередніх сюжетів, представляє зовсім інший формат - тривале пряме включення з мультивікном (Додаток А.6).

[6] Запоріжжя. Наживо з місця прильоту балістичної ракети! Удар по медичному центру: є загиблі. 10.12.2024. URL: https://www.youtube.com/watch?v=gIwEf0_1klo

Така форма принципово змінює структуру комунікації з аудиторією. Замість завершеного репортажу глядач отримує процесуальну, незавершену історію – рятувальна операція триває, дані оновлюються, а кореспондентка одночасно виступає і як репортер, і як очевидиця в режимі реального часу. Ведуча у столичні студії одразу задає фактологічну й емоційну рамку, повідомляючи про кількість загиблих і поранених, тип зброї, характер об'єкта ураження, а також перелік служб, які працюють на місці події. Ведуча задає кореспондентці фокус запитання «чи є люди під завалами?», «що з пораненими?».

Ключова особливість цього матеріалу – його процесуальність і невизначеність. Кореспондентка наголошує, що під завалами можуть ще бути люди, посилаючись на попередні дані від ОВА, озвучує приблизну кількість, описує роботу важкої техніки та небезпеку перебування поруч. Цим створюється відчуття актуальної трагедії, яка ще триває, на відміну від постфактум-репортажів, де подія вже завершена. Не менш важливим структурним елементом є відхід з небезпечної зони – журналістка прямо пояснює, що знімальну групу попросили відійти за стрічку через ризик обвалу. Цей фрагмент підкреслює масштаб руйнувань і водночас показує дотримання протоколів безпеки.

Матеріал комбінує «гарячі» дані про кількість загиблих і поранених, попередню інформація про стан травм – переломи, забої, невизначений загальний стан з елементами документування злочину. Журналістка, зокрема називає тип ураженого об'єкта, кількість людей, які могли там, фіксується, що ці дані постійно оновлюються. Акцентування на саме попередніх даних відкриває етичний аспект, а саме показує відповідальне ставлення до фактів у ситуації невизначеності й одночасно передає напруження – навіть журналісти не знають точно, скільки людей залишилося під завалами та який їхній стан. Під кутом зору висвітлення чутливої інформації, медіа фіксують не лише результат атаки, а й сам процес рятувальних та пошукових дій, який в подальшому може слугувати елементом доказової та історичної бази.

Суттєва риса включення – поєднання «голосу» свідків із «голосом» представників влади. У записаному наперед коментарі медики описують свій власний досвід пережитого удару. «Внутрішній, персональний вимір трагедії може перейняти і аудиторія. Коментар секретаря міської ради, інтегрований відразу після цього, вже окреслює інтерпретаційну рамку, бо подію прямо визначили, як терористичну атаку - «реальним тероризмом», акцентується, що це центр міста, жвавий район, де постійно пересуваються люди. Включення у прямому етері одночасно емоційно персоналізує подію й концептуально маркує її як акт терору проти цивільної інфраструктури.

Пряме включення також доводить глядачам специфіку роботи журналіста в умовах тривалої надзвичайної ситуації. Кореспондентка докладно описує контекст, де поруч парк, навчальний заклад, офісні приміщення, на місце постійно приходять родичі, які не можуть додзвонитися до своїх близьких, не знають, чи люди живі, чи їхні телефони просто залишилися під завалами.

Окремий фокус на дуже важкому психологічному стані цих людей. У поле зору медіа потрапляє, як фізична шкода, так і психотравматичність атаки – тривога, невизначеність, страх і безсилля родичів. Воєнний злочин показано комплексним порушенням базових прав – на життя, безпеку, доступ до медичної допомоги і на психологічну стабільність.

У прямому етері журналістка кілька разів згадує про роботу рятувальників, важкої техніки, машин швидкої допомоги, підкреслює, що медики та спецтехінка чергують поруч, аби оперативно доправляти людей до лікарень

У підсумку ведуча в студії ще раз повторює ключові цифри, які стали відомі або оновилися під час включення кореспондентки. Звучить кількість загиблих і поранених, ймовірна кількість людей під завалами, тип об’єкта ураження і вербалізує зусилля з деблокування людей. Фінальна рамка матеріалу структурує отриману в прямому етері інформацію, закріплюючи її в пам’яті глядача як факт воєнного злочину з конкретними наслідками. На відміну від класичного репортажу з фіксованим хронометражем, тут наголос зроблено на динаміці.

Підсумовуючи специфіку висвітлення воєнних злочинів національними телеканалами, можна стверджувати, що такі медіа виконують відразу кілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, забезпечують базову інформаційну інфраструктуру війни. Власкори оперативно повідомляють про атаки, масштаби руйнувань, кількість жертв, стан рятувальних робіт. У типового глядача це викликає відчуття контролю за ситуацією та доступу до актуальних даних у режимі реального часу. По-друге, вони формують емоційно-ціннісну рамку сприйняття того, що відбувається, через ретельний добір героїв, включення особистих історій, акценти на стражданнях мирного населення, дітей, медиків та інших цивільних (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Аналіз репортажів про обстріли Запоріжжя телеканалів «МТМ», «1+1», «Ми Україна»

ЗМІ / Критерій	**МТМ-1**	**МТМ-2**	**МТМ-3**	**ТСН**	**ТСН 2**	**Ми Україна**
Хроно-метраж	3:58	2:49	3:30	3:37	2:17 (без підводок)	3:35
Основний фокус	Авіаудар по СТО/району, постражда-лі, День жалоби	Авіабомба по приватному сектору, діти, кому-нальні служби	Серія ударів по трьох районах, загиблий, пожежі	Авіабомба по багатоповер хівці, порятунок жінки, руйнування	Загибла родина, удар по будинку й садку	Балістика по медцен-тру, загиблі, люди під завалами
Візуальні засоби	Відео ДСНС, гасіння, руйнуван-ня, герої в кадрі	Стендап на фоні руїн, двори, вирви, будинки	Нічні вибухи, вирви, фасади, уламки в квартирах	Руїна під'їзду, палаючі авто, рятувальні роботи	Руїни будинку родини, садок, деталі побуту	Кореспон-дентка + постійний відеоряд руйнувань, техніка, «швидкі»
Рівень узагальнен-ня	Локальний: район, місто, жалоба	Локальний: район, приватний сектор	Локаль-ний + правовий: три райони, згадка воєнного злочину	Національн ий через локальний кейс	Національ-ний, родинна трагедія як символ	Націо-нальний, удар по медзак-ладу в контексті марафону
Темп і динаміка	Помірний, описово-емпатійний	Досить динаміч-ний, швидка зміна героїв	Середній, послідовни й обхід локацій	Динамічний , виразні піки напруги	Хвилеподіб-ний, з наростання м драматизму	Високий, «живий» темп прямого етеру

Локальне телебачення демонструє більш виражений місцевий фокус. Сюжети «МТМ» детально фіксують конкретні локації, двори, будинки, комунікації, комунальні служби, локальні служби порятунку. У центрі – досвід мешканців конкретних мікрорайонів, механіка удару, характер руйнувань, перші кроки з ліквідації наслідків. Національні канали, навпаки, інтегрують локальні події в ширший загальноукраїнський і політичний контекст, підкреслюючи системність російського терору, цілеспрямовані удари по цивільній інфраструктурі, медичних і освітніх закладах, і подають матеріал як частину великої картини війни.

За форматом і динамікою «МТМ» тяжіє до класичного репортажу, де домінують закадрова мова, лайфи з місця подій, свідчення очевидців, а темп здебільшого помірний, з акцентом на опис наслідків та емоційний стан героїв. Національні телеканали частіше використовують більш складні телевізійні формати, зокрема поєднання студійної підводки, репортажу, прямих включень, мультивікон, елементів «псевдовключок». Цим вони підвищують відчуття невідкладності й драматизму, пришвидшують темп подачі та посилюю ефект присутності глядача в епіцентрі події.

Візуальні засоби у матеріалах регіонального телеканалу та національних відповідають ілюстративній та доказово-емоційній функції. «МТМ» активно використовує відео пресслужб та власні зйомки руйнувань, концентруючись на деталях побуту, зруйнованих домівках, вирвах, уламках у квартирах.

Національні телеканали, окрім цього, системно вибудовують візуальний контраст кадрами зруйнованих під’їздів, будинки, медичних й дитячих закладів. Акцентування на таких кадрах є прямою візуальною ілюстрацією воєнних злочинів проти цивільних. Особливо показовими є кадри рятувальних робіт, важкої техніки, роботи медиків та волонтерів, які формують уявлення про масштаб трагедії та мобілізацію ресурсів держави.

На рівні змісту всі проаналізовані сюжети поєднують документальність і емпатію. Завжди центральними героями виступають постраждалі люди, їхній

шок, страх, досвід і виживання. Водночас національні сюжети частіше підкреслюють юридичний та політичний вимір, тоді як «МТМ» більше фокусує увагу на щоденних наслідках для громади.

Кількість постраждалих у матеріалах є одним із ключових смислових та емоційних маркерів. У сюжетах національних телеканалів ця інформація, як правило, подається більш системно. Журналісти від початку акцентують на загальній кількості поранених і загиблих, уточнюють вік, стан постраждалих, а також фіксують динаміку — наприклад, коли кількість жертв зростає вже після завершення рятувальної операції чи внаслідок смерті важкопоранених у лікарні. Кількісні показники постраждалих у національних репортажах виконують не лише інформативну, а й доказову функцію. Вони підкреслюють масштаб воєнного злочину, демонструють цілеспрямованість ударів по цивільній інфраструктурі й посилюють аргументацію щодо терористичного характеру. Так, до прикладу у проаналізованих сюжетах «МТМ» – загальна кількість очевидців складає 7, а у матеріалах національних ЗМІ – 9 (рис. 3.1).

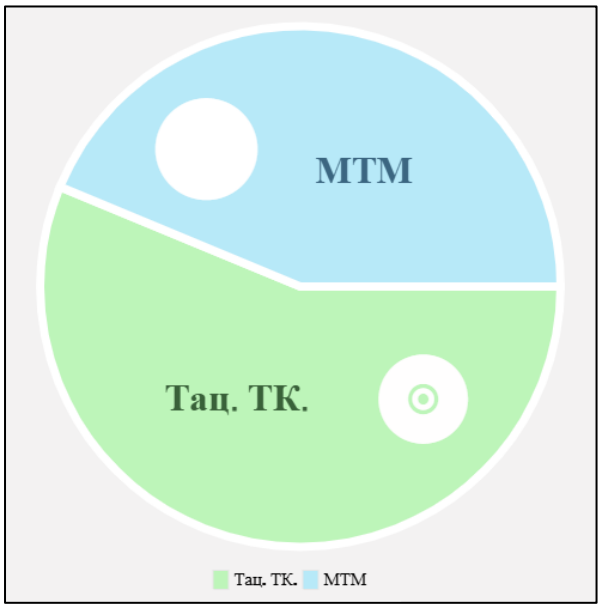

Рис. 3.1. Відсоток появи постраждалих у сюжетах.

Для глядача одночасна присутність і локальних, і національних матеріалів про війну важлива насамперед тому, що вона дає повнішу картину реальності. Локальні сюжети відповідають на запитання «що відбувається з нами і поруч із

нами», зокрема на якій вулиці зруйновано будинки, хто з сусідів постраждав, як працюють місцеві служби і де можна отримати допомогу. Це інформація, яка має пряму прикладну цінність для щоденного життя, безпеки та побуту глядача. Вона допомагає краще орієнтуватися в умовах війни, зменшує відчуття хаосу та невідомості, дає розуміння, що «я не один/одна, це переживає вся наша громада».

Національні матеріали, своєю чергою, важливі для глядача тим, що дозволяють побачити, як події в його місті чи регіоні вписуються у загальну картину війни в Україні. Вони пояснюють глядачу що це означає в масштабах країни та чи про це знає світ. Ширший рівень висвітлення допомагає людям усвідомити, що їхні особисті та локальні втрати помічають — вони стають частиною загальнонаціональної історії, про яку говорять у всеукраїнському етері та міжнародних медіа. Для глядача це не лише про інформованість, а й про відчуття гідності, визнання та причетності до спільного досвіду, що формує стійкішу громадянську позицію і підтримує віру в те, що правда про війну буде почута й зафіксована.

Результати дослідження дають підставу стверджувати, що локальне телебачення виконує роль «очей громади», фіксуючи конкретні наслідки воєнних злочинів у повсякденному житті міста, тоді як національні телеканали формують узагальнений образ російської агресії, вписуючи окремі епізоди в ширший інформаційний, політичний контекст.

Разом ці два рівні телевізійного висвітлення створюють багатовимірну картину війни: від зруйнованої оселі конкретної родини – до усвідомлення системного характеру воєнних злочинів та необхідності їх міжнародно-правової кваліфікації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу комплексно вивчити особливості висвітлення воєнних злочинів РФ в українській тележурналістиці на прикладі роботи локального телеканалу «МТМ» та національних мовників, що працюють у форматі телемарафону «Єдині новини». Поєднання теоретичного, емпіричного та порівняльного підходів дало можливість виявити ключові тенденції трансформації воєнної журналістики, окреслити жанрово-стилістичні й етичні особливості телевізійних матеріалів, а також з'ясувати роль локальних і загальнонаціональних медіа у формуванні сприйняття війни суспільством, зокрема на міжнародному рівні.

У ході написання теоретичної частини було доведено, що повномасштабне вторгнення Росії стало каталізатором глибоких змін у системі української журналістики. Зокрема телевізійні медіа вимушено перейшли від моделі звичайного інформаційного мовлення до режиму воєнної журналістики, що поєднує інформування з документуванням воєнних злочинів, протидією дезінформації та підтримкою національної єдності. Воєнна тематика з епізодичної перетворилася на домінантну, а самі журналісти стали ключовими посередниками між фронтом, прифронтовими та підконтрольними територіями.

У роботі показано, що така трансформація багатовекторна, адже, з одного боку, вона вилилась у зростання частки матеріалів про обстріли, руйнування, різні гуманітарні питання, долі людей під час війни, а з іншого – принесла суттєві зміни в організації редакційної діяльності, а саме – запровадження кризових протоколів, співпраці медіа з військовими структурами, посилення вимог до безпеки знімальних груп тощо.

На основі аналізу наукових та інших фахових джерел у роботі окреслено специфіку воєнної журналістики як галузі, яка поєднує професійні стандарти з суворими етичними й безпековими обмеженнями. Під час висвітлення воєнних злочинів журналісти мають балансувати між правом суспільства на правдиву, повну та своєчасну інформацію і необхідністю не завдати додаткової шкоди

постраждалим, не розголосити чутливі або конфіденційні дані, не створити ризики для військових і рятувальників. Аналіз рекомендацій фахових організацій та етичних кодексів засвідчує, що центральним стає гуманне ставлення до героїв сюжетів – уникнення вторинної травматизації, надмірної драматизації та тиску під час інтерв'ю, а також уважне ставлення до мови, яка використовується для опису поранених, загиблих тощо.

У роботі доведено, що одним із системних викликів є недостатня початкова підготовка українських журналістів до роботи в умовах війни. Багато репортерів, зокрема на регіональному рівні, отримували необхідні знання вже в процесі роботи – через короткострокові тренінги, семінари, досвід колег. Це зумовлює актуальність створення в закладах вищої освіти спеціалізованих дисциплін і кафедр військової журналістики, які б забезпечували комплексну підготовку до роботи у зоні бойових дій через отримання базових навичок безпеки й медицини катастроф, психологічної стійкості та специфіки інтерв'ювання травмованих людей.

Емпірична частина дослідження, яка ґрунтується на аналізі телесюжетів програми «На часі» телеканалу «МТМ» та матеріалах репортерів національних мовників, виявила спільні й відмінні риси. Зокрема, сюжети «МТМ» демонструють високий рівень деталізації конкретних подій. Журналіст ретельно фіксує наслідки ударів у межах окремих мікрорайонів, приватних секторів, конкретних будинків, надаючи максимальну увагу локальному контексту. Переважають середні та крупні плани руйнувань, інтерв'ю з мешканцями, представниками рятувальних служб і комунальників. Саме тому локальне телебачення виступає відеохронікером регіону, який документує травму міста в режимі реального часу.

Водночас матеріали національних телеканалів, попри використання схожих базових жанрових форм, мають вищий рівень узагальнення й масштабування події.

У сюжетах «ТСН» і телеканалу «Ми Україна» наслідки обстрілів Запоріжжя вписуються у ширший загальноукраїнський і міжнародний контекст.

У репортажах звучать оцінки представників військових адміністрацій, міської влади, власкори приділяють більше уваги системному характеру атак по цивільній інфраструктурі, згадується про кількість постраждалих районів, будинків, соціальних і медичних закладів. Такі матеріали створюють у глядача розуміння, що кожен окремий удар є елементом послідовної стратегії терору проти цивільного населення.

Порівняльний аналіз показав, що локальні й національні сюжети відрізняються не лише масштабом узагальнення, а й темпоритмом та композицією. Репортажі «МТМ» мають, як правило, трохи більший хронометраж. Ця властивість дозволяє детальніше розгорнути кілька людських історій, включити блок про роботу міських служб, правову кваліфікацію злочину, елементи меморіалізації. У сюжетах національних мовників темп подачі інформації більш динамічний, із виразною структурою, яка включає емоційну студійну підводку, блок фактів із місця подій, коментарі посадовців, узагальнений авторський акцент, подекуди – перехід до огляду ситуації в інших регіонах. Такий формат відповідає логіці загальнонаціонального марафону, де в одному блоці необхідно охопити кілька регіонів і зберегти цілісну картину фронту й тилу.

Окремої уваги заслуговує робота з героями сюжетів і свідченнями очевидців. У дослідженні встановлено, що як локальні, так і загальнонаціональні матеріали широко використовують прямі цитати постраждалих, їхніх родичів, сусідів, представників рятувальних служб. Це дозволяє підсилити документальний характер репортажів, перетворюючи їх на фіксацію свідчень для потенційних майбутніх юридичних процедур. Автор встановлює емоційний зв’язок із глядачем, змушує співпереживати конкретним людям, формує картину колективної реакції спільноти: шоку, горя, солідарності та взаємодопомоги. Разом із тим, національні мовники частіше доповнюють голоси очевидців позицією офіційних та посадових осіб, тоді як локальне телебачення приділяє більше етерного часу безпосереднім мешканцям постраждалих кварталів.

Результати аналізу візуальних рішень засвідчили, що обидва рівні телебачення використовують схожий набір засобів – загальні плани руйнувань, крупні плани пошкоджених вікон, фасадів, інтер'єрів, роботу техніки, рятувальників і волонтерів. Проте локальні сюжети частіше акцентують на побутових деталях, тоді як національні канали прагнуть поєднати такі елементи з видовищнішими кадрами з ліквідації. Це пояснюється різницею в технічних ресурсах та націленістю на різні аудиторії. Локальні телеканали розраховують на регіональну громаду, а національні на всеукраїнську публіку.

Важливим результатом дослідження стало виявлення гуманітарного виміру у висвітленні воєнних злочинів. У проаналізованих матеріалах йдеться не лише про кількість загиблих і постраждалих, обсяги руйнувань, а й про повсякденні практики взаємодопомоги. Тележурналісти фіксують не лише травму, а й стійкість спільноти, показують аудиторії, що місто та держава не залишають людей наодинці з наслідками терору.

Таким чином, можна підсумувати, що локальне та національне телебачення в Україні формують таку модель висвітлення воєнних злочинів, у якій робота регіональних журналістів гармонійно доповнює роботу столичних. При цьому локальні мовники більш детального документують конкретні епізоди насильства, фокусуючись на житті окремих родин, вулиць, мікрорайонів, а національні – інтегрують ці епізоди у ширший наратив війни, підкреслюють системність російських атак, надають подіям масштабного політичного та міжнародно-правового звучання. Разом ці два рівні створюють багатовимірну картину сучасної реальності.

Під кутом зору практичного значення, отримані нами результати можуть бути використані: 1) для удосконалення редакційних стандартів висвітлення воєнних злочинів, 2) для розробки навчальних програм із військової журналістики, відповідних тренінгів тощо. В теоретичній площині наше дослідження є ще одним кроком у напрямі розвитку наукового осмислення специфіки роботи медіа під час війни, тому на його результати можна спиратися при проведенні подальших подібних наукових розвідок.

Досвід локального телеканалу «МТМ» та національних мовників демонструє, що навіть у надзвичайно складних умовах війни медіа здатні поєднувати професійну якість, етичну відповідальність і громадянську місію, створюючи своєрідний аудіовізуальний архів пам’яті про злочини та стійкість суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апончук А. Ми стріляємо інакше: шеф-редакторка Ukraïner Анна Яблучна про вплив війни на роботу медіа. *Район IN.UA.* 19.01.2023. URL: https://surl.lu/sumwop (дата звернення: 21.08.2025).

2. Бабенко О. Засади підготовки військових тележурналістів України в умовах гібридної війни. *Вісник Львівського університету*. *Серія: Журналістика*. 2017. Вип. 42. С. 12–18.

3. Баранівська М. На фоні цієї війни проявляється як професіоналізм, так і його дефіцит. Медійники – про головні виклики та тренди в медіа у 2023 році. *Детектор Медіа.* 05.01.2024. URL: https://surl.lu/qgrnou (дата звернення: 14.08.2025).

4. Баркар Д. Акредитація ЗСУ і пересування в комендантську годину. Чи є проблема та як її розв'язати? *Інститут масової інформації.* 10.01.2024. URL: https://imi.org.ua/monitorings/akredytatsiya-zsu-i-peresuvannya-u-komendantsku-godynu-chy-ye-problema-ta-yak-yiyi-vyrishyty-i63981 (дата звернення: 14.08.2025).

5. Баздирєва Є. О. Регіональне телевізійне мовлення Запоріжжя в період великої війни : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник Т. А. Рогова. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 89 с.

6. Базик Р. Р. Особливості репортерської діяльності в умовах воєнного стану : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 061 «Журналістика». ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2023. 74 с.

7. 1. Бикова О. Жанрово-стильова специфіка репортажів на військову тематику (за матеріалами збірки «Veni. Vidi. Scripsi. Війна. Життя de facto»). *Український інформаційний простір*. 2018. С. 134–144.

8. Бож'єва А. Д. Журналістика миру і рішень: світовий досвід і українська практика : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник К. Г. Сіріньок-Долгарьова. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 102 с.

9. 1. Борисенко Ю. Інформаційна війна з теорії комунікації: спроба аналізу. *Філософська думка*. 2023. Т. 4 : Війна. Суспільство. Демократія. С. 21–38.

10. Буняк В. 28% українських медіа призупиняли роботу під час великої війни, – дослідження ЛМФ. *Детектор Медіа*. *Інфопростір*. 04.06.2025. URL: https://surl.li/fsyomz (дата звернення: 15.08.2025).

11. Від початку нової фази війни закрилися понад 300 українських медіа. *Читомо. Дослідження.* 21.11.2024. URL: https://chytomo.com/vid-pochatku-novoi-fazy-vijny-zakrylysia-ponad-300-ukrainskykh-media/ (дата звернення: 13.08.2025).

12. Горбенко С. Р. Пропаганда в умовах війни: засоби та механізми ведення : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 052 «Політологія»; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2023. 103 с.

13. Гоцур О. Особливості функціонування медіаринку України в умовах війни (лютий-вересень 2022 року). *Communications and Communicative Technologies*. Дніпро. 2022. Вип. 2. С. 47–53.

14. Гурічев А. Трансформація телебачення в Україні в умовах воєнного стану. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір :* матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів. 2 листоп. 2023. Київ. 2023. С. 64–67.

15. Данькова Н. Хто та як допомагає регіональним медіа під час війни. *Детектор Медіа*. *Статті*. 09.06.2025. URL: https://detector.media/rinok/article/241621/2025-06-09-khto-ta-yak-dopomagaie-regionalnym-media-pid-chas-viyny-chastyna-i/ (дата звернення: 06.08.2025).

16. Добродум, О. В., Мартинюк, Е. І., Никитченко, О. Е. Комунікативні рефлексії під час війни: образ ворога в сучасних медіа. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. № 3. С. 65–71.

17. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ : Компанія ВАІТЕ, 2016. 118 с.

18. Збройні Сили України. Рекомендації журналістам щодо організації роботи на військових об’єктах та в районах бойових дій в умовах воєнного стану / Підготовлено Управлінням зв’язків з громадськістю Збройних Сил

України.Київ.2024.URL:https://www.mil.gov.ua/content/zmi/rekomendacii_dlia_ZMI_new24.pdf (дата звернення 18.08.2025).

19. Землянська О. В., Семенов Д. П. Пропаганда як зброя сучасної війни. *Проблеми охорони праці, промислової та цивільної безпеки* : матеріали XXVI Всеукраїнської науково-методична конференція, 19 травня 2022 року, м. Київ. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 73–76.

20. Зіборова А., Усманова О. Соціальні мережі – платформа для роботи регіонального телеканалу під час війни. *Молодий вчений.* 2023. № 1 (113). С. 56–59.

21. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації.* Київ. 2023. № 1 (15). С. 68–77.

22. Іванус К. Інформаційний щит: українська стратегія в умовах війни. *Cases*. 19.11.2024. URL: https://cases.media/article/informaciinii-shit-ukrayinska-strategiya-v-umovakh-viini-2 (дата звернення: 23.08.2025).

23. Ібрагімов Т. За хронікою нашої роботи напишуть підручники з історії. Як працюють українські журналісти в умовах війни. *Суспільне новини.* 06.06.2022. URL: https://suspilne.media/247248-za-hronikou-nasoi-roboti-napisut-pidrucniki-z-istorii-ak-pracuut-ukrainski-zurnalisti-v-umovah-vijni/ (дата звернення: 20.08.2025).

24. Кліницький Д. І. Вплив російсько-української війни на контент електронних медіа у період з 24.02.2022 по 24.02.2023 : кваліфікаційна робота магістра / наук. керівник Р. А. Дейниченко. Київ : НУ «Києво-Могилянська академія», 2024. 67 с.

25. Кокотюха А. Чи допомагає телебачення шукати зниклих під час війни. *Главком*. 28.06.2022. URL: https://glavcom.ua/columns/kokotuxa/chi-dopomagaje-telebachennya-shukati-zniklih-pid-chas-viyni-856549.html (дата звернення: 14.08.2025).

26. Корба Г. Телемарафон: як він змінює українське суспільство та медіаринок. *BBC News Україна.* 30.12.2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-64112594 (дата звернення: 06.08.2025).

27. Косюк О. М. Криза журналістики на тлі знищення найдавнішої культури людства (війна в Іраку (2003-2011). *Глобальні трансформації розвитку суспільства* : кол. моногр. Харків : Новий курс, 2024. Ч. 2. 2.1. С. 45–50.

28. Курінська А. Як війна вплинула на роботу медіа: результати дослідження Львівського медіафоруму. *Суспільне Культура.* 04.06.2025. URL: https://suspilne.media/culture/1034351-ak-vijna-vplinula-na-robotu-media-rezultati-doslidzenna-lvivskogo-mediaforumu/ (дата звернення: 13.08.2025).

29. Левченко О., Білан О. Телевізійна журналістика в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*. Київ. 2023. Т. 6. № 1. С. 20–28.

30. Лисюк К. Обстріли, медіа і влада: як працюють медіа Дніпропетровщини під час російських атак. *Інститут масової інформації. Блоги.* 23.06.2025. URL: https://imi.org.ua/blogs/obstrily-media-i-vlada-yak-pratsyuyut-media-dnipropetrovshhyny-pid-chas-rosijskyh-atak-i68977 (дата звернення: 04.08.2025).

31. Машкова Я. Екологія в тіні війни: українські медіа приділяють недостатньо уваги довкіллю. Дослідження IMI. *Інститут масової інформації. Моніторинг контенту.* 16.10.2024. URL: https://surl.li/uwlbyj (дата звернення: 22.08.2025).

32. Медіа в умовах війни: що показало перше в Україні комплексне дослідження втрат журналістики. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Новини.* 26.06.2025. URL: https://surl.li/fwvspu (дата звернення: 07.08.2025).

33. Моргун І. Воєнний журналіст з Тернопільщини фільмами збирає за кордоном гроші на авто для ЗСУ. *Суспільне Тернопіль.* 08.09.2022. URL: https://suspilne.media/ternopil/279793-voennij-zurnalist-z-ternopilsini-filmami-zbirae-za-kordonom-grosi-na-avto-dla-zsu/ (дата звернення: 20.08.2025).

34. Ніколаєць Ю. Державна інформаційна політика в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Український соціум: політико-*

психологічний вимір зміни поколінь : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15 грудня 2023 року). Київ. 2023. С. 227–237.

35. Орловський А. В. Кореспондент на телебаченні: професійні виклики під час війни : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник А. І. Тернова. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 73 с.

36 Павліченко Ю. В. Сучасна військова журналістика: український та зарубіжний досвід : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра спеціальності «Журналістика» / наук. керівник В. П. Костенко. Київ : НАУ, 2022. 148 с.

37. Палікот О. Телебачення в Україні під час війни: необхідна єдність чи «марафон пропаганди»? *Радіо Свобода.* 25.07.2023. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-media-telebachennya-marafon-yedyni-novyny/32518335.html (дата звернення: 14.08.2025).

38. Після ворожої атаки: як запорізькі журналісти виконують професійні обов'язки. *НСЖУ. Новини.* 25.03.2024. URL: https://nsju.org/novini/pislya-vorozhoyi-ataky-yak-zaporizki-zhurnalisty-vykonuyut-profesijni-obovyazky/ (дата звернення: 04.08.2025).

39. Пода Т. М. Військова журналістика на телеканалі «МТМ» : кваліфікаційна робота бакалавра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник Л. В. Чернявська. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 54 с.

40. Посібник з журналістської етики / ред. А. Куликов, Л. Кузьменко, М. Дворовий, Д. Дуцик, Л. Кущ. Київ : Комісія з журналістської етики, 2023. 129 с.

41. Прошина О. О. Українська журналістика в умовах воєнного стану: особливості висвітлення новин : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник О. В. Усманова. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 68 с.

42. 1. Путрашик В. І., Марчук Г. І., Плеханова Т. М. Цифрова журналістика та вплив соціальних мереж на формування громадського уявлення про російсько-українську війну. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* 2024. Т. 35. С. 189–195.

43. Пуцята І. Тележурналістика під час повномасштабної війни: аналіз контенту українських медіа про російсько-українську війну. *Communications and Communicative Technologies.* 2024. Вип. 24. С. 59–67.

44. Родченко К. А. Мультимедійна журналістика в умовах воєнного часу : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра : спец. 061 «Журналістика» / наук. керівник І. Р. Жиленко. Суми : СумДУ, 2023. 59 с.

45. Розінкевич Н. В. Художні репортажі про повномасштабну війну в Україні (за матеріалами збірки «Найстрашніші дні мого життя»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Одеса. 2025. С. 183–186.

46. Роль медіа в умовах війни і технологічних трансформацій: рекомендації для етичної та відповідальної журналістики. *Organization for Security and Co-operation in Europe*. *Свобода слова та розвиток ЗМІ*. 07.03.2025. URL: https://surl.li/qtcpzp (дата звернення: 06.08.2025).

47. Романюк О. І., Коваленко І. П. Інформаційні засоби ведення війни. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків. 2023. Т. 63. С. 7–18.

48. Росія за три роки і три місяці повномасштабного вторгнення в Україну вчинила проти журналістів і медіа 836 злочинів.. *Укрінформ*. 24.05.2025. URL: https://surl.li/ehofxg (дата звернення: 22.08.2025).

49. Рябчук М. Називаючи речі своїми іменами: російська пропагандистська риторика як вірогідний доказ геноцидних намірів. *Політична культура і ідеологія.* 2023. № 2 С. 146–157.

50. Савицька Б. Безпековий аспект під час виконання редакційних завдань у зоні проведення бойових дій: законодавча база та досвід суспільного мовника. *UNIVERSUM*. 2024. Т. 15. С. 274–286.

51. Соломін Є. О. Масмедійна діяльність ТРК Закарпаття та Луганшини в умовах агресії та війни: транскордонні виклики для системи національної безпеки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33. С. 226–231.

52. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної російської агресії (оновлено). *НСЖУ. Новини.* 09.10.2025. URL:

https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-ym-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/ (дата звернення: 14.10.2025).

53. Стефанович А. В. Висвітлення воєнного конфлікту на Донбасі в порядку денному українського телебачення (на прикладі телеканалів «1+1», «112 Україна» та «5 канал») : кваліфікаційна робота бакалавра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник М. Н. Єнін. Київ : НТУ Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського, 2020. 79 с.

54. Троян В. Воєнкор Радіо Свобода Сергій Горбатенко отримав погрози після відео про Бахмут. *Інститут масової інформації. Переслідування журналістів, погрози, залякування*. 29.04.2025. URL: https://surl.lu/ndyron (дата звернення: 14.08.2025).

55. Троян В. Внаслідок російської атаки руйнувань зазнала будівля, де були редакції телеканалів «Дім» та FREEДОМ. *Інститут масової інформації. Захоплення, напади, обстріли редакцій медіа*. 06.04.2025. URL: https://imi.org.ua/russias-crimes/vnaslidok-rosijskoyi-ataky-rujnuvan-zaznala-budivlya-de-buly-redaktsiyi-telekanaliv-dim-ta-freedom-i67572 (дата звернення: 23.08.2025).

56. Фарбар К. Українська журналістика у часи війни: «захист права суспільства на правду». *Радіо Свобода. Суспільство.* 02.05.2025. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-zhurnalistyka-u-chasy-viyny/33401382.html (дата звернення: 04.08.2025).

57. Федотенко, К. А. Засоби протидії маніпулятивному впливу медіа в умовах російсько-української війни: роль державної інформаційної політики. *Регіональні студії*: науковий збірник / редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.), І. М. Вегеш, Є. І. Гайданка та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 34. С. 39–45.

58. Цапок О. М., Недбайло Т. Г. Особливості висвітлення воєнної тематики на телебаченні. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії :* матеріали XV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії». 2024. С. 113–115.

59. Чернікова К., Афанасьєва О. Журналістика під час війни. Як журналістам працювати в умовах бойових дій. *UNIVERSUM*. 2024. № 4. С. 135–137.

60. Чорна О. Кількість українців з високим індексом медіаграмотності знизилася за другий рік війни, – дослідження «Детектора медіа». *Детектор Медіа*. *Індекс медіаграмотності*. 22.04.2024. URL: https://surli.cc/ofofrb (дата звернення: 06.08.2025).

61. Чумак Т.М. Журналістика в умовах війни та глобальних викликів. *Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови*: *виклики для України та світу* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25 травня 2023 п., Київ). Київ. 2023. С. 206–209.

62. Шміт В. Опинилися близько до епіцентру вибуху: знімальна група ТСН потрапила під обстріл на Донеччині та показала відео прильоту. *Телеканал «1+1». Новини.* 07.07.2025. URL: https://1plus1.ua/tsn/novyny/znimalna-hrupa-tsn-potrapyla-pid-obstril-na-donechchyni-ta-pokazala-video-prylotu (дата звернення: 04.08.2025).

63. Що відбувається на місці прильоту дрона в будинок. Репортаж «20 хвилин». *20 хвилин. Всі новини.* 02.12.2024. URL: https://te.20minut.ua/Podii/scho-vidbuvaetsya-na-mistsi-prilotu-drona-v-budinok-reportazh-20-hvili-11946979.html (дата звернення: 04.08.2025).

64. Шульга М. О. Стандарти роботи журналіста в стресових умовах : кваліфікаційна робота бакалавра спеціальності 061 «Журналістика» / наук. керівник Ю. В. Костюк. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 42 с.

65. Шух Д. С. Журналістика рішень в умовах війни у новинах регіональних телеканалів «Суспільне Ужгород» та «21 Ужгород» (період серпень–жовтень 2023 року) : магістерська кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня магістр журналістики. ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2023. 92 с.

66. Щепак Є. Між медіа та телеграмом: як описують наслідки російських атак на Черкащині. Вісімнадцять три нулі. 29.05.2025. URL: https://18000.com.ua/blogs/mizh-media-ta-telegramom-yak-opisuyut-naslidki-rosijskix-atak-na-cherkashhini/ (дата звернення: 04.08.2025).

67. In a new report, RSF and Truth Hounds reveal Russian strategy of bombing Ukrainian hotels to silence the press. *RSF*. 16.05.2025. URL: https://rsf.org/en/new-report-rsf-and-truth-hounds-reveal-russian-strategy-bombing-ukrainian-hotels-silence-press (last accessed: 04.08.2025).

68. This Is a Lifetime's Work – Interview with a Ukrainian Journalist on Her Personal Stories from a War-Torn Nation. *ECPMF*. 27.02.2025. URL: https://surl.li/wguzom (last accessed: 04.08.2025).

69. Ukraine: RSF calls on government to put an end to telemarathon. *RSF*. 06.02.2024. URL: https://rsf.org/en/ukraine-rsf-calls-government-put-end-telemarathon (дата звернення: 04.08.2025).

70. Under Attack: Press freedom three years since Russia's full-scale invasion of Ukraine. *International Press Institute*. 20.02.2025. URL: https://ipi.media/under-attack-press-freedom-three-years-since-russias-full-scale-invasion-of-ukraine/ (last accessed: 04.08.2025).

71. Ziani A.-K. War and Journalism: Framing the Syrian and Yemen War Through the New York Times Online News Coverage. *Academia*. 01.12.2019. URL: https://surl.lt/xheoeb (last accessed: 04.08.2025).

ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ

ДОДАТОК А.1

Скриншот сюжету МТМ про авіаудари у грудні 2024

ДОДАТОК А.2

Скриншот сюжету МТМ про авіаудари у червні 2025

ДОДАТОК А.3

Скриншот сюжету МТМ про удари РСЗВ у вересні 2025.

ДОДАТОК А.4

Сюжет ТСН про масовану атаку у вересні 2024.

ДОДАТОК А.5

Скриншот псевдовключення ТСН у березні 2025.

ДОДАТОК А.6

Скриншот прямого включення «Ми Україна» з місця удару у грудні 2024.

Декларація
академічної доброчесності здобувача освітнього ступеня
магістра ЗНУ

Я, Сорвін Вадим Віталійович, студент 2 курсу, форми навчання денної, факультету журналістика, спеціальність журналістика, адреса електронної пошти vadsorvin@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Висвітлення воєнних злочинів локальними та національними телеканалами» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____Підпис_____Сорвін В. В.

Дата_____Підпис_____Чабаненко М. В.